

Міст

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 48 (5257) 1 снежня 2023 г.

ISSN 0024-4686

Умець
дзякаваць
лёсу
стар. 4

Размовы
аб самым
галоўным
стар. 12

З жыцця
ціхага
куточка
стар. 15

З гонарам за краіну

Фота Кастуся Дробава.

Дэлегацыя Саюза пісьменнікаў Беларусі наведала заканадаўчы орган краіны — Палату прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь.

Дом урада ў Мінску на плошчы Незалежнасці — месца знаёмае, бадай, кожнаму беларусу. У пэўнай ступені — гэта наогул візітная картка нашай краіны. Збудаванне здзіўляе сваім магутным размахам, незвычайным архітэктурным рашэннем. Цікава даведацца, што адбываецца там унутры, як уладкаваны, як кажучь, «калідоры ўлады». Вядома, што ў гэтым будынку знаходзіцца цэнтральны орган выканаўчай улады краіны — Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь. Але нас у дадзеным выпадку цікавіць правае крыло, дзе размешчана так званая ніжняя палата парламента, у якой нараджаюцца законы, па якіх жыве краіна і па якіх ствараецца яе дабрабыт.

Нас сустракае, у прыватнасці, ініцыятар гэтай сустрэчы старшыня Пастаяннай камісіі па дзяржаўным будаўніцтве, мясцовым самакіраванні і рэгламенце Валянцін Семяняка. Да ўсяго Валянцін Міхайлавіч — член Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Дружнай кагортай падымаемся ў яго рабочы кабінет, каб перайсці на дзелавы лад сустрэчы, з першых вуснаў пачуць, як выконваецца галоўная задача парламента: ствараецца заканадаўчая аснова непасрэдна пад яе практычную рэалізацыю. Кранаюць словы дэпутата аб безумоўным падыходзе да любога заканадаўчага акта: «Каб ён нёс карысць, не пагоршыў, а палепшыў сітуацыю ў краіне. Трэба ўзважваць кожную літару закона і разумець наступствы, тое, як ён будзе працаваць».

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народную артыстку Беларусі Маргарыту Александровіч з юбілеем. «Дзякуючы непаўторнаму жаночае абаянню, унікальнаму таленту і адданасці нацыянальнаму мастацтву вы здоблілі любоў шматлікіх паклоннікаў, — адзначаецца ў віншаванні. — За гады плённай дзейнасці на сцэне Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра вамі створана цэлая галерэя запамінальных вобразаў, якія пакінулі яркі след у сэрцах глядачоў». Кіраўнік дзяржавы выказаў упэўненасць у тым, што народная артыстка і ў далейшым будзе працаваць гэтак жа натхнёна, напаяняючы скарбніцу беларускай культуры.

● Прэзідэнт павіншаваў народную артыстку РСФСР Ганну Шацілаву з юбілеем. Ён адзначаў, што сваёй шчырасцю і талентам, яркім вобразам у жыцці і на тэлеэкране, майстэрскім валоданнем словам і беззапаветнай адданасцю прафесіі Ганна Шацілава не перастае захапляць шматлікіх калег, паклоннікаў і вучняў, у тым ліку ў нашай краіне, а багаты вопыт натхнёнай працы народнай артысткі яшчэ доўгія гады будзе служыць умацаванню творчага патэнцыялу і культурных сувязей братэрскіх народаў Беларусі і Расіі.

● Кіраўнік дзяржавы павіншаваў народнага артыста Расіі Уладзіміра Машкова з 60-годдзем. «Дзякуючы высокаму прафесіяналізму, шчырай захопленасці любомай справай, самабытнаму і шматграннаму таленту вы заслужылі прызнанне публікі і калег, — адзначаў Прэзідэнт. — Асобную павягу выклікаюць вашы цвёрдае грамадзянская пазіцыя, пачуццё адданасці роднай краіне, яе духоўным і культурным каштоўнасцям». Аляксандр Лукашэнка пажадаў Уладзіміру Машкову добрага здароўя, шчасця і новых творчых здзяйсненняў.

Афіцыйна. Кіраўнік дзяржавы падпісаў Указ № 375 «Аб аб'яўленні 2024 года Годам якасці». Гэтае рашэнне прынята ў мэтах далейшага павышэння якасці жыцця беларускага народа, забеспячэння канкурэнтаздольнасці нацыянальнай эканомікі на сусветнай арэне, стымулявання ініцыятывы, фарміравання ў грамадстве адказнасці за вынікі сваёй працы і пачуцця прыналежнасці да будучыні краіны. У рамках Года якасці будзе зроблены акцэнт на павышэнні канкурэнтаздольнасці Беларусі праз беражлівае і прадуманае стаўленне да рэсурсаў, рэалізацыю высокатэхналагічных і энергаёмістых праектаў, прыярытэт якасных паказчыкаў над колькаснымі.

Конкурс. Савет спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі і Міністэрства культуры аб'явілі конкурс для прысуджэння ўзнагароды «За ўклад у выхаванне таленавітай моладзі». Такая інфармацыя апублікавана ў Telegram-канале Міністэрства культуры. Узнагарода прысуджаецца асобам, якія цягам двух гадоў, што папярэднічалі году іх вылучэння на заахвочванне фонду па падтрымцы таленавітай моладзі, адпавядалі пэўным крытэрыям. Матэрыялы на заахвочванне асоб, якія падрыхтавалі таленавітую моладзь, Міністэрства культуры прымае да 1 студзеня 2024 года.

● Вызначаны пераможцы Рэспубліканскага конкурсу «Нацыянальная прэмія ў галіне выяўленчага мастацтва ў 2023 годзе». У намінацыі «Манументальнае і манументальна-дэкарацыйнае мастацтва» найлепшым прызнаны Аляксандр Шапо — яго кампазіцыя «Дрэва дарог» упрыгожвае станцыю метро «Вакзальная». Скульптура Андрэя Вараб'ева «Нараджэнне, жыццё, смерць і жыццё пасля смерці Андрэя Вараб'ева» прынесла аўтару перамогу ў намінацыі «Скульптура». У намінацыі «Жывапіс» перамог Васіль Васільеў з серыяй работ «Іерусалім. Спякота і холад Вечнага горада». У намінацыі «Творчы дэбют» вылучылі твор Маргі Шчэрбіч. Наталія Лісоўская стала найлепшай у катэгорыі «Дэкарацыйна-прыкладное мастацтва». Усевалад Швайба за серыю работ «Хатын» стаў лаўрэатам у намінацыі «Графіка». Глеб Отчык і Сяргей Варкін перамаглі ў намінацыі «Дызайн» з дызайн-праектам экспазіцыі Служага краязнаўчага музея. Валеры Калтыгін атрымаў узнагароду ў намінацыі «За ўклад у развіццё выяўленчага мастацтва».

Кіно. Фільмы пра нацыянальныя паркі «Прыпяцкі» і «Белавежская пушча» плануецца зняць на кінастудыі «Беларусьфільм». Аб гэтым заявіў рэжысёр-аніміст і беларускі экалаг Ігар Бышнёў, інфармуе БелТА. «Фільм «Краіна выратаванага Велікана» пра зуброў ужо быў прадстаўлены на некалькіх кінафэстывалях, а кінастужку «Бярэзінскі біясферны» глядачы яшчэ ўбачаць на экранях. У 2025 годзе Бярэзінскаму біясфернаму запаведніку спойніцца 100 гадоў, таму мы падрыхтаваліся да юбілейнай даты загадзя», — адзначаў рэжысёр і дадаў, што на кінастудыі плануецца расказаць пра ўсе запаведнікі і нацыянальныя паркі краіны.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Што хвалюе творцаў

У Доме літаратара адбылося чарговае пасяджэнне Прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі. Па традыцы мерапрыемства пачалося з уручэння членскіх білетаў прынятым у пісьменніцкую арганізацыю. Акрамя таго, удзельнікі сходу абмеркавалі шэраг актуальных пытанняў развіцця творчай арганізацыі. Аб падрыхтоўцы да правядзення 14 снежня Пленума Праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, прысвечанага выхаваўчай ролі літаратуры, расказаў старшыня творчай арганізацыі Алякс Карлюкевіч.

Першы намеснік старшыні грамадскага аб'яднання Алена Стэльмах падзільлася ўражаннямі ад наведвання пісьменніцкай дэлегацыяй Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь і Прэзідэнцкай бібліятэкі.

У 2024-м Саюз пісьменнікаў Беларусі будзе адзначаць 90-годдзе. Члены Прэзідыума СПБ абмеркавалі ход падрыхтоўкі да святкавання юбілею і найбольш важныя пытанні, якія неабходна вырашаць.

Фотамастак і пісьменнік з Мінскага раёна Уладзіслаў Цыдзік за шматгадовую плённую творчую працу на карысць айчынай літаратуры і ў сувязі з 70-годдзем юбілеем быў узнагароджаны ганаровай граматай Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Узнагароду ўручыў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Алякс Карлюкевіч.

На пасяджэнні вырашаліся і іншыя надзённыя пытанні.

Алякс ЦІМАФЕЕЎ

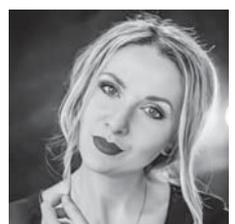
Прыняты ў СПБ

Святлана Віктараўна АНАНЬЕВА. Нарадзілася ў Атыраўскай вобласці Казахстана. Скончыла Чаркаскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Б. Хмяльніцкага, аспірантуру Інстытута літаратуры і мастацтва імя М. А. Аўэзава. Працуе загадчыкам аддзела аналітыкі і знешніх літаратурных сувязей Інстытута літаратуры і мастацтва імя М. А. Аўэзава Міністэрства адукацыі і навукі Рэспублікі Казахстан. Кандыдат філалагічных навук, дацэнт. Член Саюза пісьменнікаў Казахстана. Аўтар больш за 500 навуковых публікацый, кнігі «Творчество есть воля: Белорусско-казахское литературное сотрудничество» (у сааўтарстве з А. Карлюкевічам) і інш.

Ліман Сархадаўна БАПІРАВА. Нарадзілася ў 1969 годзе ў Баку. Скончыла Азербайджанскі педагагічны інстытут рускай мовы і літаратуры. Працуе загадчыкам сектара новых кніг у аддзеле нацыянальнай бібліяграфіі Нацыянальнай бібліятэкі Азербайджана. Член Саюза пісьменнікаў Азербайджана і Расійскага саюза пісьменнікаў. Жыве і працуе ў Баку. Аўтар кнігі прозы «Рескрипт», «Мистика первого декабря», «Сережки для Селии», «Насмешливое счастье» і інш.

Васіль Пятровіч БАРЫСЮК. Нарадзіўся ў 1976 годзе ў в. Малыя Корчыцы Кобрынскага раёна Брэсцкай вобласці. Скончыла філалагічны факультэт Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна, факультэт перападрыхтоўкі Інстытута журналістыкі БДУ. Працуе ў «Тэлерэдакмпаніі "Брест"». Друкаваўся ў газеце «Літаратура і мастацтва», часопісах «Першацвет», «Малодосць», калектыўных зборніках «Берасцейскія карані», «Дзядзінец», «І нараджалася слова» і інш. Аўтар паэтычнага зборніка «Вежа».

Яніна Алегаўна БЕРАСНЕВА (Корбут). Нарадзілася ў 1985 годзе ў г. Нароўля Гомельскай вобласці. Скончыла факультэт французскай мовы Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта. Працавала настаўніцай, спецыялістам па маркетынгу і рэкламе. Аўтар кнігі прозы «Три папы, красавица и чудовище», «Наследник по кривой», «Скелет в расщепе ледя» і інш.

Аляся Георгіеўна КУЗНЯЦОВА. Нарадзілася ў 1978 годзе ў Мінску. Скончыла факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Інстытут па павышэнні кваліфікацыі і прафесійнай перападрыхтоўцы спецыялістаў (Масква). Генеральны дырэктар Музычнага прадзюсарскага цэнтру «Золотые голоса», дырэктар і прадзюсар арт-групы «Беларусь». Аўтар кнігі прозы «Когда трещит лёд».

Аляксандр Пятровіч ПАЎЛЮКОВІЧ. Нарадзіўся ў 1959 годзе ў в. Асаўцы Драгічынскага раёна Брэсцкай вобласці. Скончыў Беларускі політэхнічны інстытут. Працуе ў практным інстытуце «Белніспонэраграм». Аўтар каля 200 артыкулаў на гістарычныя тэмы ў перыядычным друку, у калектыўных зборніках «Без тэрміну даўнасці. Значышчывы нацыстаў і іх памагатых супраць мірнага насельніцтва на акупіраванай тэрыторыі БССР у гады Вялікай Айчыннай вайны» (6 кніг), «Хатынская трагедыя», «Народны летапіс Вялікай Айчыннай вайны: успомнім усіх!» і інш.

Андрэй Аляксандравіч СУХАРАЎ. Нарадзіўся ў 1952 годзе ў Віцебску. Скончыў Віцебскі педагагічны інстытут імя С. М. Кірава, аспірантуру Акадэміі педагагічных навук (Масква). Кандыдат педагагічных навук, дацэнт кафедры гісторыі і тэорыі права Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. М. Машэрава. Аўтар кнігі публіцыстыкі «Беларусь Северная», «Услышать тихий шепот Вселенной».

Зульфія Міндзібаеўна ХАНАНАВА. Нарадзілася ў 1970 годзе ў с. Старахалілава Дуванскага раёна Башкірскай АССР. Скончыла філалагічны факультэт Башкірскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працавала настаўніцай, загадчыкам аддзела часопіса «Шонкар», начальнікам аддзела па моўнай палітыцы Упраўлення адукацыі Адміністрацыі горада Уфы. Заслужаны работнік культуры Рэспублікі Башкартастан, член Саюза пісьменнікаў Расіі. Аўтар кнігі паэзіі на башкірскай мове «Размаўляў і гадзіннікам», «Манета нявесткі», «Жанчына з каменя» і інш.

Рыма Міхайлаўна ХАНИНАВА. Нарадзілася ў 1955 годзе ў с. Успенка Локцеўскага раёна Алтайскага края. Скончыла філалагічны факультэт Калмыцкага дзяржаўнага ўніверсітэта, аспірантуру пры Ленінградскім дзяржаўным ўніверсітэце імя А. А. Жданова. Кандыдат філалагічных навук, дацэнт. Працуе загадчыкам кафедры рускай і замежнай літаратуры Калмыцкага дзяржаўнага ўніверсітэта. Член Саюза пісьменнікаў Расіі. Аўтар кнігі паэзіі «Зимний дождь», «Взлететь над мира суетой», «Час речи», «Умная мышка» і інш.

Любоў Канстанцінаўна ШАШКОВА. Нарадзілася ў 1951 годзе ў в. Васіліўка Парыцкага раёна Гомельскай вобласці. Скончыла факультэт журналістыкі Казахскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працуе намеснікам галоўнага рэдактара часопіса «Прастор» (Алматы). Народны пісьменнік Казахстана. Аўтар зборнікаў паэзіі «Ты есть я», «Диалоги с надеждой», «Из трёх книг», «Лут золотой», кнігі нарысаў і эсэ «Хранители огня» і інш.

стасункі

Унёсак у развіццё сяброўства

У Кітаі адбылася серыя прэзентацый кнігі «Лёсы жанчын — лёс адзінай Беларусі» члена Саюза пісьменнікаў Беларусі, заслужанага дзеяча культуры Рэспублікі Беларусі, намесніка старшыні Таварыства дружбы «Беларусь — Кітай» Аліны Грышкевіч.

Па меркаванні кітайскіх экспертаў, кніга спрыяе паглыбленню ўзаема-разумення паміж народамі дзвюх краін і ўмацаванню ўсебаковага стратэгічнага партнёрства паміж Беларуссю і КНР.

«Гэта вельмі важны праект, які дазваляе пазнаёміцца з лёсамі беларускіх жанчын, праз якія прасочваецца гісторыя краіны, высокая духоўнасць беларускай нацыі, патрыятызм», — выказаў меркаванне прафесар Ван Сянцзюя.

У сваю чаргу сакратар парткама Дыпламатычнай акадэміі Кітайскай Народнай Рэспублікі, прафесар Цуй

Цымін звярнуў увагу, што выданне з'яўляецца добрым прыкладам таго, які ажыццяўляюцца беларуска-кітайскія праекты.

Кніга Аліны Грышкевіч пабачыла свет у выдавецтве БелТА да 30-годдзя беларуска-кітайскіх дыпламатычных адносін і распаўядае пра ўнікальныя лёсы беларускіх жанчын. Яна выдана адначасова на чатырох мовах: беларускай, рускай, англійскай і кітайскай.

Выданне «Лёсы жанчын — лёс адзінай Беларусі» адпраўлена ў Пекін, Ханчжоў, Шанхай, Танконг, Чунцін, Шэньчжэнь, Абу-Дабі, Анкару, Каір, Будапешт, Рым, Мадрыд, Ташкент, Вашынгтон, Маскву і многія іншыя гарады розных краін свету. У Пасольстве Беларусі ў Венгрыі кніга была паспяхова прэзентавана венгерскім дзелавым колам. Прэзентацыі таксама прайшлі ў Ташкенце і шэрагу беларускіх гарадоў.

«З'яўленне кнігі «Лёсы жанчын — лёс адзінай Беларусі» — важны ўнёсак у развіццё сяброўства паміж Кітайскай Народнай Рэспублікай і Рэспублікай Беларусі», — так ацанілі праект у Камітэце ШАС па добрасуседстве, сяброўстве і супрацоўніцтве.

Па матэрыялах БелТА

Вершы Бадака надрукавала ўрадавая газета Марый Эл

У апошнія дзесяцігоддзе складваюцца трывалыя адносіны беларускіх пісьменнікаў з літаратарамі Марый Эл. Рэспубліка, якая знаходзіцца ў складзе Прыволжскай федэральнай акругі (сталіца — Яшкар-Ала), даўно заўважыла беларускую літаратуру. У рэгіёне Расійскай Федэрацыі, дзе поруч з рускімі і іншымі народамі пражывае каля 250 тысяч марыйцаў, развіваецца цікавая нацыянальная літаратура. І паэты, і празаікі краю ўважліва да мастацкага перакладу. У літаратурна-мастацкім часопісе «Ончыко», іншых перыядычных выданнях даволі часта друкуюцца творы як беларускіх класікаў, так і сучасных паэтаў і празаікаў Беларусі.

Садружнасці Незалежных Дзяржаў «Зоркі Садружнасці» Алесь Бадака. Пераклаў дзесяць вершаў беларускага аўтара Анатоля Ціміркаеў. Дарэчы, нядаўна ён завяршыў працу і над пераўвасабленнем на родную

мову паэмы народнага песняра Беларусі Янкі Купалы «Курган». У найбольшы час яна павінна з'явіцца ў марыйскім друку.

Спрыянне развіццю беларуска-марыйскай літаратурным сувязям на сучасным этапе ў Яшкар-Але аказваюць перакладчыкі і кнігавыдавец Юрый Салаўёў, старшыня Саюза пісьменнікаў Марый Эл паэта і дзіцячага пісьменніка Святлана Архіпава, галоўны рэдактар часопіса «Ончыко» паэт і перакладчык Ігар Папоў, паэт і перакладчык Геннадзь Аяр, паэт Анатоль Ціміркаеў.

Мікола БЕРЛЕЖ

форум

Добрая справа

На Гродзеншчыне надаецца вялікая ўвага гісторыка-партыятычнаму выхаванню грамадства. Як прыклад — і ініцыяванне Першага абласнога літаратурна-краязнаўчага форуму «Воранаўскія чытанні». Актыўны ўдзел у гэтым сапраўды творчым, асветніцкім праекце прынялі пісьменнікі Гродзеншчыны: намеснік кіраўніка Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі паэт і крытык Дзмітрый Радзівончык, літаратуразнаўца, кандыдат філалагічных навук Аліна Сабуць, паэт Уладзімір Руль і іншыя літаратары.

З прывітальнымі словам да ўдзельнікаў і арганізатараў форуму звярнуўся старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Карлюкевіч: «Дарагія сябры! Арганізатары і ўдзельнікі Першага абласнога літаратурна-краязнаўчага форуму «Воранаўскія чытанні»!

Дазвольце прывітаць усіх вас у знак такой важнай асветніцкай падзеі! Важнай для вашага раёна, важнай для Гродзенскай вобласці! І, несумненна, важнай для нашай роднай краіны!

Размова пра роднае, блізкае заўжды адбываецца ў кантэксце адкрыцця самых сакральных, самых фундаментальных ісцін нашага чалавечага жыцця. Нельга стаць патрыятам, нельга заставацца моцным і дзеяздольным грамадзянінам, сапраўдным будаўніком нашай дзяржавы і гуманістычнага грамадства без сілкавання тым, што з дзяцінства даюць чалавеку сям'я, родныя і блізкія людзі, роднае паселішча, веданне сваіх каранёў, следванне гістарычным традыцыям.

Выдатна, што шмат увагі на чытаннях аддадзена роднаму слову, мастацкай літаратуры, творчасці тых

паэтаў, празаікаў, хто зараз жыве і працуе ў Воранава, Воранаўскім краі. З даўніх гадоў, з самых вытокаў прыгожага пісьменства слова з'яўляецца духоўным святцам у нашай дарозе да вялікіх здзяйсненняў! Ведаць літаратуру, шанаваць беларускае слова — гэта значыць пракладаць дарогу да ўсведамлення многіх і многіх светлых ісцін.

Вы сабраліся ў прэдадзень 2024 года. Крыху болей, як праз паўгода наша краіна будзе адзначаць 80-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. А яшчэ праз паўтара гады разам з усімі краінамі Садружнасці Незалежных Дзяржаў — 80-годдзе Вялікай перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Быць моцным духам, стаць пераможным народам у вялікіх змаганнях нашым прашчурам дапамагала любоў да роднай зямлі, жаданне бачыць сваю старонку вольнай ад фашысцкіх супастатаў і іх прыслешнікаў. Памятайце пра сваіх герояў, мужных папярэднікаў, пра тое, праз якое выпрабаванне, праз якое пекла здзекаў і генацыду ўсяго нашага народа прайшлі вашы прадзеды. І гэтая памяць дапаможа вам, дапаможа ўсім нам годна ісці па жыцці, годна займацца стваральнай працай, жыць у міры і згодзе, умацоўваць светлую будучыню нашай краіны!

Добрага ўсім вам плёну! І шырокай дарогі новай асветніцкай традыцыі на Гродзеншчыне — літаратурна-краязнаўчага форуму «Воранаўскія чытанні»!

Будзем спадзявацца, што ў літаратурна-краязнаўчага форуму на старажытнай Воранаўскай зямлі сапраўды будзе доўгае жыццё. Добрая справа і нараджаюцца дзеля таго, каб мець шырокі працяг.

Раман СЭРВАЧ

«ЛіМ»-люстэрка

Першае месца рэспубліканскага конкурсу харэаграфіі на XXXIV Міжнародным фестывалі сучаснай харэаграфіі (IFMC) заняў Цэнтр сучаснай харэаграфіі Надзеі Кашкан з Мінска. Старшыня судзейскай калегіі Канстанцін Кузняцоў адзначыў, што сабраліся найлепшыя танцоўшчыкі і харэографы, а атрыманыя ўзнагароды павінны стаць для артыстаў авансам для будучых перамог. Сумесны праект Юліі Касабуцкай і Марыі Ізмер з Мінска быў удастоены серабра за кампазіцыю «Пасля». Тройку лідараў замкнуў праект Паўла Лунцэвіча (Мінск) з пастаноўкай «Вояджэр-1». Найлепшым харэографам фестывалю і ўладальнікам прэміі імя Яўгена Панфілава стаў Дзмітрый Бяззубенка. Па дзень кіраўніцтвам майстэрня сучаснага танца кафедры харэаграфіі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў выканалі кампазіцыю «Спалучэнне», удакладняе БелТА.

Міжнародны музычны фестываль імя І. І. Сяляцінскага адкрываецца 34-ы раз у Віцебску. Перад урачыстым адкрыццём — навуковыя чытанні, а таксама конкурс музычнай крытыкі. Апошні ўключаюць у праграму форуму другі раз, удзел у ім бяруць выхаванцы гімназій-каледжаў мастацтваў і ўстановаў сярэдняй спецыяльнай адукацыі сферы культуры з розных куткоў Беларусі. Фэст, які будзе доўжыцца да 17 снежня, пачнецца заўтра з канцэрта заслужанага артыста Расіі Барыса Беразюкоўскага. На наступны дзень піяніст таксама выйдзе на сцэну, каб падтрымаць вучня школы імя Гнесіных у новым для фестывалю фармаце канцэрта — «Майстры і вучні».

Ускладаны час нельга разрываць культурную сувязь і сувязь мастацтва. Такім меркаваннем падзяліўся мастацкі кіраўнік і дырэктар тэатра «Камедыянты», заслужаны дзеяч мастацтваў Расійскай Федэрацыі Міхаіл Леўшын перад пачаткам гастроляў у Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы, перадае БелТА. «Мы выбралі спектаклі «Марлен, народжаная для каханьня» і «Паліяна», таму што хацелі пазнаёміць беларускага глядача менавіта з гэтымі гісторыямі. Гэтак жа, як «Песняроў» павінны ведаць у Германіі, у Беларусі павінны ведаць Марлен Дзітрэх. Яна была легендай. Другая гісторыя расказвае пра дзяўчынку Паліяну і заснавана на творы амерыканскай пісьменніцы Элінор Портэр. Тэрапіні 11 гадоў — у такім юным узросце яна вучыць дарослых, як трэба змагацца з любымі непрыемнасцямі і ў любой сітуацыі знаходзіць магчымасць не сумаваць», — расказаў Міхаіл Леўшын.

Уфіліяле Брэсцкага абласнога краязнаўчага музея «Мастацкі музей» прэзентавалі выстаўку са збораў Пензенскай карціннай галерэі імя К. А. Савіцкага «3 Пензы з любоўю...». Праект рэалізаваны ў рамках культурнага абмену паміж беларускім і расійскім рэгіёнамі. У ліпені — жніўні ў Пензе дэманстравалася экспазіцыя «Выяўленчае мастацтва Брэстчыны. Традыцыі і сучаснасць», дзе былі прадстаўлены найлепшыя работы са збору абласнога музея. Гасцявую экспазіцыю ў Мастацкім музеі склалі 29 карцін прадстаўніка Пензенскай мастацкай школы, заслужанага работніка культуры Расіі Віктара Шапава. Мастак працуе ў розных жанрах і тэхніках. Сярод прадстаўленых твораў — пейзажы, партрэты і нацюрморты. Выстаўка «3 Пензы з любоўю...» будзе дэманстравана да 5 лютага.

Музейна-тэатральны квартал «Бахрушыны-Мскі» ў цэнтры Масквы адкрываецца ў 2024 годзе, паведаміла РІА «Новости». Праект аб'яднае шэсць будынкаў на Павяленкай і дванаццаць філіялаў Бахрушынскага музея ў Маскве, Зарайску і Туле. Сэрцам праекта стане музейна-тэатральны квартал «Бахрушыны» на Павяленкай. На дадзены момант адрэстаўраваны фасады пяці гістарычных будынкаў квартала, якія з'яўляюцца аб'ектамі культурнай спадчыны. Канцэпцыя праекта будзеца ў ханалагічным парадку: ад старажытных народных феерый і святочных гулянняў да тэатральных шоуэўраў XX стагоддзя.

Ірландскі пісьменнік Пол Лічч стаў лаўрэатам Букераўскай прэміі 2023 года за раман «Песня пракара», паведамілі арганізатары. Вядома, што аўтар стаў пятым ірландскім пісьменнікам, які атрымаў гэтую прэмію. Кнігу адзначылі за хваляючы і натхняльны партрэт нацыі, якая спаўзае да тыраніі, а таксама за спробы адной жанчыны захаваць сваю сям'ю. Букераўская прэмія з'яўляецца адной з самых прэстыжных узнагарод у свеце англійскай літаратуры. Між тым у маі стаў вядомы ўладальнік Міжнароднай Букераўскай прэміі гэтага года — балгарскі пісьменнік Георгі Іспандзіаў за раман «Часасховішча». У адрозненне ад Букераўскай прэміі, якая штогод прусуджаецца англамоўным аўтарам са Злучанага Каралеўства, Міжнародны Букер уручаецца замежным пісьменнікам за кнігі, перакладзеныя на англійскую мову і выданыя ў Вялікабрытаніі ці Ірландыі.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Казімір КАМЕЙША:

«Паэту павінна балець усё...»

«Душа чалавека, падобна як алень каля вод, шукае ісціну», — сказаў Уладзімір Караткевіч. У гэтым выслоўі мне дакладна ўяўляецца алень — спакойны, высакародны, самавіты. Такі вобраз найлепш пасуе паэту, прэзіаіку, публіцысту, перакладчыку Казіміру Камейшы. Вось ужо 80 гадоў ён узіраецца ў слоўную далеч ды кружыла думкамі ў няўяўных вышынях, каб апісаць невыказную глыбіню таго, што, як аказваецца, ляжыць на паверхні. Усё яскрава адлюстравана ў яго паэзіі. Давайце пройдземся творчай дарогай Казіміра Камейшы.

Фота Кастуся Дробова.

— Казімір Вікенцьевіч, як нараджаўся ў вас паэт?

— Прасцей за ўсё было б адказаць на гэтае пытанне радкамі Пётруся Броўкі: «Як зрабіўся паэтам, // Я не ведаю сам». Я ж пра сваё толькі здагадаваўся. Пісаць мяне змусілі кнігі ды яшчэ доўгая дарога ў школу. Да кніг я прыйшоў праз малюнкi да іх. А чытаць навучыўся яшчэ да школы. Мне пашанцавала. Цётка Ванда, малодшая матчына сястра, пасля заканчэння Магілёўскага культасветвучылішча ўзнаначыла толькі што адкрытую бібліятэку ў пушчанскай вёсцы Астрыва. Закінуў тады я ўсё дзіцячыя гульні і большасць свайго часу праседжваў з кнігамі. Да васьмага класа прачытаў, напэўна, добрую палову той бібліятэкі. Шукаў усё толькі пад свой, зусім яшчэ смешны, густ. Пакуль выпадакова не натрапіў на «Шікі Дон» Шолахава. А потым былі ў мяне Шышкоў, Шамякін — усе на «Ш». А з паэтычнага пашанцавала на народных казкі ў апрацоўцы Віткі ды «Рыбы нашых рэк» Вялюгіна. Тут ужо — усе на «В». Нейкі дзіўны і інтрыгоўны азбучны збег. А пачынаў я пісаць селькарам з маленькіх заметак у газету, спачатку — раённую, пасля — абласную. Ах, як светла рабілася на душы, калі на друкаванай старонцы выблісквалі дзве літары «К» майго імя і прозвішча. А яшчэ ж і ганарар нейкі плацілі. Сябры мне зайздросцілі. У вёсцы пабойваліся: «А раптам гэны шпанюк нешта напіша!» А да вершаў я дамумаўся ў дарозе. У дзесяцігодку ў пушчанскую Дзераўную хадзіў за дзесяць кіламетраў пешшу. Дзесяць — туды і столькі ж — назад. Нават для маладых ног гэта мнагавата. О, каб хто ўзважыў, колькі за тры тры гадкі перадумалася ўсяго ў дарозе! Кім толькі ў думках я сябе ні ўяўляў! Дайшло і да вершаў. У бібліятэку пачалі прыходзіць часопісы «Малодасць», «Полымя». Праз іх адкрываў для сябе новыя, зусім не знаёмыя мяне імёны. Да разумення сапраўднай паэзіі я тады яшчэ не дацягваў. А вось прыродаапіснае мяне захапіла. І адважыўся на першы крок. У 1959 годзе ў Стаўбцоўскай раёнцы «Голас селяніна», дзе потым мне пашанцаваў самому працаваць, з'явілася мая першая вершаваная нізка. Так усё і пачалося...

— А працягнулася лавайнай паэтычных нізак... Якія адчуванні пасля напісання верша?

— Я не знаёмы з адчуваннем чалавека ў касмічным палёце. Але мяне здаецца, там хапае ўсяго: ад бязважасці да здзіўлення і страху за сваё жыццё. І самая моцная пры гэтым думка пра вяртанне на зямлю. Калі ж ты кружылаш з дапамогай думкі ў невядома якіх вышынях і далечынях, жадаеш толькі аднаго — высвечыць і абгрунтаваць тое, што быццам бы і ляжала на паверхні, але хавала ў сябе найглыбейшую глыбіню. Само натхненне — толькі нешта прыблізнае, чым вытлумачваюць поспех паэта. Мне здаецца, хвала тут зусім не тое. Куды лепш святлая лухэўная лёгкасць пасля таго, як ты ўсё ж злавіў тую самую

залатую рыбку, якая доўга не давалася на твае закіды. Вядома ж, здараюцца хвіліны, калі лёгка думаецца і пішацца. І як крыўдна, калі гэтым часам у цябе няма пад рукой ні пера, ні паперы. Я пішу на ўсім, на чым можна пісаць. Рэдка — у нейкіх шыйках ці нататках, а то на газетных абрыўках, позвах, квітках, нават цукерачных абгортках. І пачынаў гэтак. Бывала, спісваў хімічным алоўкам усе сцены нашай новай пушчанскай хагты. Недзе і сёння яны ёсць пад слямі старых шпалер. Цікава было б пачытаць. Жывучы ў вёсцы, штодня з раніцы хаджу ў лес. Плачу, калі забудуся прыхапіць з сабой акраек паперы ды самапіску. Бо памяць даўно ўжо не трывала: што набяжыць цікавага — тут жа адразу знікае. Добра думаецца мне за светлым акенцам камп'ютара, але яно хутка стамае, падмае ціск. Бягу тады ў лес. Ён добры лекар.

— Ваша малая радзіма — маляўнічы мясціны бліз Налібоцкай пушчы — ледчы не толькі лясамі...

— Свой родны дах, вясковы дом пры гары і пры лесе, свае сяжыны і дрэвы ў пушчы, свае дзеці, унукі і праўнукі (я ўжо, дзякаваць Богу, маю двое праўнучкаў), вядома ж, найбліжэйшыя і найдаражэйшыя табе як чалавеку. Але малая радзіма ў праекцыі паэта заўсёды мае значна большыя маштабы, яна павінна ахопліваць нават цэлы неабсяжны свет. Не пабаюся гэтай гіпербалы. Паэту павінна балець усё, нават тое, што завецца іншасветам.

— У кнізе «Позні снег», якая пабачыла свет летас, вы напісалі: «Паэзія і ёсць тая самая рэч, дзе ўсё падпарадкавана пошуку. Яна нават не прапануе, а загадвае: «Ідзіце і шукайце!» А дзе шукаць? Найперш за ўсё — у сабе самім, чаго і дамагаўся вялікі А. Твардоўскі: «Знайсіць ў сабе сябе самога!» Ці доўга шукалі вы?

— Самае цяжкае і пакутлівае — шукаць у самім сабе. Вось тут, напэўна, і сцвярджаецца, і мапуецца патрабавальнасць да самога сябе. Памятаецца пушкінскае: «Ай, да Пушкін, ай да моладца!» Не-не, я ніколі не казаў сабе падобных слоў. І ўсё з надзеяй чакаю, калі іх раптам скажа хто-небудзь іншы. Колькі жыву — столькі чакаю, столькі шукаю, колькі жыву — столькі і вучуся. Часта думаю: якія мы багатыя! Колькі ў пластах нашай лексікі тых самых залатцаў! Рыгор Барадулін мог бы застацца ў нашай літаратуры нават двума сваімі словамі «нагбом» і «неруш». Ёсць і ў паэзіі шмат чаго невытлумачальнага. Слаба, скажам, клаўся на музыку той жа барадулінскі верш «Трэба дома бываць часцей». Як упарта скакалі вакол яго кампазітары! Але сам заглавак-радок вунь як прагучаў: ён мацней ад усялякай музыкі!

— Барадуліну было 25, калі ён напісаў гэты верш. Значыць, хапіла сталасці, спеласці?

— Сталасць, спеласць — паняцці надта сумніўныя і адносныя. Асабліва калі гэта тычыцца творчасці. Стала пра сябе паэт можа заявіць і ў самым маладым узросце. Прыклады такія ёсць і ў нашай, і ў сусветнай літаратуры. А бывае, што для сталасці чалавеку нават недастаткова яго старасці. Не хачу нікога крыўдзіць, але «малодыя паэты» часам у нас сёння ходзяць з пенсійным пасведчаннем у кішэні. Гэта не робіць нам гонару. Але сапраўдны паэт не павінен траціць сваіх маладых адчуванняў нават у старасці...

— А што датычыць прозы... Ці натуральна надзвычай працалюбным выдаць раман у 25?

— Сур'ёзная пісьменніцкая праца — гэта тое самае жыццё. Да многіх важных высноў прыходзіш толькі з узростам. Ніякім працалюбствам, уседлівасцю творчыя вышыні не заваўваюцца. Ніколі не спісваючы з рахунку сам талент, трэба заўсёды хапацца за назапашванне вопыту і не бяжыць самаахвярнасці. У паэта часта атрымліваецца ўсё надта добра выбудаваным, але чытаеш — і адчуваеш, што яно не выбадана, нават самы пакуты ў ім надуманыя. Ёсць шмат у свеце людзей, здатных на выдумкі. А таленавітых сярэд іх адзіны.

— А тое, што вам давялося выбедаваць, адлюстравалася ў творчасці?

— Жыццёвыя выпрабаванні, вядома ж, кладуць свой адбітак на творчасць паэта, як і наогул на ўсё яго жыццё. Выпрабаванні жыццём і смерцю не шкодзяць нічога з таго фантастычнага. Вялікія зямныя грэшнікі, звыклія да вясёлага і беспалаптогага жыцця, бяжыць пекла пасля сваёй смерці. Многія сумленныя людзі праходзяць праз самае страшнае пекла яшчэ пры сваім жыцці. Так нараджаецца трываласць і мужнасць, якія патрэбны чалавеку і ў творчасці. Жыццё не пазбавіла мяне ад самых сумных страт, расчараванняў, сумненняў. Нікога, апроч сябе, я ў гэтым не віно. А як гэта адбілася на творчасці — іншая справа. У маёй паэзіі, магчыма, яно адчуваецца нейкім падтэкстам. У прозе — яшчэ ўсё намацавае сваё выйсце. У паэзіі ўжо мае нейкую сваю магістраль. У прозе — толькі нейкія пункціры дарогі.

— Гэта прасочваецца ў мініяцюрах «Паміж кубкам і вуснамі». Якое яно, імгненне паміж кубкам і вуснамі?

— З вядомай французскай прымаўкі «Паміж кубкам і вуснамі яшчэ дастаткова месца для няшчасця» я ўзяў толькі палову, каб абгрунтаваць свой вобраз двух жыццёвых берагоў, паміж якіх цячэ і ўмяшчаецца самае неўмяшчальнае. Тут і ўбачанае, і згаданае, вернутае з памяці, і падслуханае, і роздумнае... Яно і вясёлае, і сумнае, і горкае, і салодкае, і плачнае, і прасінае. Несучы кубак да вуснаў, не прамінеш і сэрца, добрых і зайздросных вагэй. І паміці таксама. Яно будзе маім, колькі буду я сам.

— Што лічыць ў жыцці самым дарогім?

— Самым дарогім у жыцці і лічу яно, само жыццё. Якім бы горкім для мяне яно часта ні паўставала... За жыццё трэба хапацца, нават калі не маеш на гэта ўжо ніякай надзеі. А раптам... Калі б давялося яшчэ раз праявіць тое самае пражытае, думаю, нічога, і ў тым ліку, не адмовіўся б паправіць усе свае памылкі, якіх было незлічонае мноства, зрабіць шмат чаго па-іншаму. Але ж хто мне такое дазволіць?! Трэба мець мужнасць прызнаваць і згаджацца ці мірныцца з тым, што час паслаў табе, што сам ты нагварыў і навывтварыў. У кожнага яна свая, жыццёвая дарога. Чужой нейкай працісці немагчыма. І сваёй ніколі не паўторыш...

— Акурат як у вашым вершы: «Зямнога не б'ява нам замнога, // Не просіцца і дзень мой спачываць. // Даўно мне песняй сталася дарога, // На сон і ў сне хачу я спяваць». Ці даводзілася ў дарозе праходзіць урокі даравання?

— Усе жыццёвыя ўрокі даюцца чалавеку цяжка. Самая сумная ў школе жыцця незадавальняльная адзнака па паводзінах (смяецца). Калі ж сур'ёзна, то дараваць я ўмею — гэта значыць не адказваць крыўдай таму, хто крыўдзіць цябе. Я люблю людзей з характарам. Цвёрдых і ўпартых. Але сам зусім іншы. У вершы так і напісала: «Мякка на-та душа ў мяне, // Як маміна плюшаўка». Не ведаю, добра гэта ці кепска.

— Каму вы ўдзячны?

— О, шмат каму... Найперш — сваім бацькам Ядвізе Казіміраўне і Вікенцію Антонавічу. А пасля ўжо ім, сваім настаўнікам, а далей сваім шматлікім сябрам, якія ёсць, — Мікола Маляўка, Аляксандр Марціновіч, Аляксандр Камароўскі, Анатоль Эзэкаў ды іншыя — і якіх няма са мной: Анатоль Вялюгін, Мікола Аўрамчык, Юрась Свірка, Хведар Чэрня, Ганад Чарказян, Юрка Голуб, Мар'ян Дукса... І спіс гэты я доўжыў бы да бясконцасці. Трэба дзякаваць і лёсу. Які ні ёсць, але ён мой. Не цяплю тых, хто не ўмее быць удзячным, хто скардзіцца на лёс.

— Каго лічыце сваім настаўнікам?

— З настаўнікаў паэтычным мяне пашанцавала. Я заўсёды з гонарам называю гэтае імя — Анатоль Вялюгін. Ён заўважыў мяне яшчэ студэнтам першага курса БДУ і надрукаваў у «Полымі». Потым мы разам з ім там працавалі. Вядома, паэзіі навучыцца невяліка, калі не даў табе такога наканавання сам Бог, а вось многія няписаныя яе сакрэты спасцігнуць можна. Гэта я зразумеў, калі мы дзвілі адны і тыя ж дарогі, праседжвалі цэлымі начамі над рукапісам, дзе трэба было пераадолець перашкоду толькі аднаго адзінаго слова, калі мы разам падымалі горкую чарку і спалывалі цэлае агнішча гарачых цыгарак там, «пад каскай пажарніка» (так ён называў купал цырка, на які выхадзіла акно яго кватэры па вуліцы Купалы), мы спралілі і аспрэчвалі і нарэшце дамагліся свайго. Ёсць настаўніцтва і іншага кшталту, калі ты вучышся на чынасыці выдатных вершах. У кожнага выдатнага паэта ёсць чаму павучыцца. Не ўсе вучні прызнаюцца ў такім разе, у каго вучацца. Але ж тут яно ўбачыць, як кажучы, няўзброеным вокам. Вучыцца трэба хаця б дзеля таго самага, пра што казаў рускі паэт: «Художнік, навуці ученика, чтоб было у кого потым учыцца!»

— У вас ёсць цудоўны верш пра пчолку, якая стомы не знае. Думаю, пчолка — вы, а мёд — служэньне таленту. Які ваш дзёўз па жыцці?

— Адна з маіх раннях кніг так і называлася «Нектар» (1974). «...Мне сніцца пчаліная доля», — салодка сказала тады. Гэта — хутчэй ад маладой летуценнасці і лёгкасці адчуванняў. Сённяшні мой «мёд» зусім не салодкі. Ён поўны і расчараванняў, і страт. Сэнс самога жыцця я бачу ў пераадоленні ўсіх жыццёвых цяжкасцей. А наогул жыццё я люблю за яго стыхійнасць і непрадказальнасць. Ды я, здаецца, і жыву стыхійна. З такім настроем і падыходжу да свайго васьмідзясятага снежня. Некалі я пісаў: «Пражытага не вымераць гадамі. Пражытае я мераю вярстой». Цяпер напярэдня: мераю яшчэ тым, што рабіў і што зроблена, а галоўнае — як.

— Дзюкуй, Казімір Вікенцьевіч, за гутарку. З юбілеем вас! Здароўя, радасных дзён і каб удалося зрабіць яшчэ досыць з таго, што задумана!

Гутарыла Наталля СВЯТЛОВА

Ці патрэбна перабудова ў выкладанні літаратуры?

Уб'ягучым навучальным годзе я правяла сярод студэнтаў-філолагаў апытанне на тэму: «Адкуль вы пераважна атрымліваеце інфармацыю: з лекцый, з кніг (падручнікаў), з тэлевізара (радыё), з сацыяльных сетак»? Аказалася, што з сацыяльных сетак, дзе ніякай сістэмы, а часам і логікі няма. Прычым маладыя людзі не бачаць у гэтым нічога заганнага: маўляў, прагрэсіўная форма — форма пазнання ў XXI ст. А тое, што яны зусім абмежаваныя кругамі, і не ўмеюць мысліць, — не хвалюе. Ды і некаторыя выкладчыкі, а тым больш чыноўнікі гэта прымаюць як норму. Між тым не тое, што ў звычайным жыцці, а і ў СМІ ўсё больш памылак у маўленні і нярэдка дэманстрацыі элементарнай неадукаванасці.

Студэнты нашы, безумоўна, цудоўныя, але я не лічу, што мы выпускаем вышэйшага гатунку спецыялістаў-філолагаў. А яны ж пойдучь у школы, пойдучь рэдактарамі ў СМІ. І будучь мношчыць такія ж ляпы?

Нядаўна я з жахам высветліла, што студэнты не ведаюць, хто такія Э. Т. А. Гофман і А. Бальзак. Класікі! А таму што раней замежную літаратуру вывучалі чатыры гады, а цяпер паўтара. Прычым выкраслілі з праграм, перш за ўсё, тых пісьменнікаў, якія крытычна ставіліся да буржуазнага ладу, абывацельскага існавання. Тое ж тычыцца рускай літаратуры — прапагандаў у асноўным постмадэрнізм.

У мяне дысцыпліны пераважна сінтэзавальныя, абагульняльныя. Але што абагульняць? Каго не навеш — не ведаюць, у тым ліку са школьнай праграмы, — нейкія цьмяныя ўспаміны. Як паступілі на філ-фак? Чаму паступілі?

Як бачым, адны пытанні. Пытанніў столькі, што іх цяжка ахапіць у адной публікацыі.

Галоўнае пытанне: як прывучыць дзяцей да чытання, каб зрабіць іх свядомымі, адукаванымі, развіваць іх мозг?

Найперш, мне здаецца, неабходна падумаць пра іх бацькоў. З сям'і пачынаецца не толькі прывучэнне дзяцей да чытання, а ўвогуле пазнаваўчы інтарэс, звычайная дапытлівасць.

Бацькі сённяшніх падлеткаў — людзі, якія фарміраваліся ў эпоху перабудовы і ў 1990-я гады. Перыяд кашмарны, які ў многім сапсаваў ментальнасць былых савецкіх людзей. СМІ ў гэты час, прычым вуснамі знакамітых, паважаных асоб, развенчалі ідэалы, змянялі ўзвышаныя мары цынічна-халодным разлікам, здэкаваліся з усяго духоўнага, адмаўлялі романтику, пазбавілі жыццё сэнсу. Пры гэтым звычайна працаўнікі аб'яўлялі чалавекам як бы другога гатунку, называлі «саўком», унушалі комплекс непаўнаўартасці. Часам гэта прарываецца ў выказваннях «эліты» і сёння.

Грамадства спажывання, што ўсталывалася пасля развалу СССР, сапсавала псіхалогію надзвычайна добрага, рахманага народа. Пануе прага багацця («Мы сядзім, а грошчкі ідуць» «Атрымаеш усё і адроз», «Бары ўсё, што можаш захапіць» — слогацы, з дапамогай якіх маніпулююць насельніцтвам), працягваецца насаджэнне рацыяналізму, галоўнай мэтай лічыцца прыбытак.

Бацькі сённяшніх маладых фарміраваліся тады, калі адны выжывалі з апошніх сіл, а іншыя абгагачаліся непамерна, выклікаючы зайздрасць — ганебнае пачуццё.

Мы ікнёмся стварыць сацыяльную дзяржаву. Але немагчыма ў ўмовах глабалізацыі (а яна застаецца, скажам, без экспарту нам не пратрымацца) вырвацца

з парадэгмы цывілізацыі спажывання. У выніку паступова размываецца *сакральнасць* сацыяльных працэсаў, без якой немагчыма адчуваць сапраўдны смак жыцця, культываваць высокія пачуцці. Скажам, упрыгожваць гарады з паўтара месяца да Новага года, значыць, знішчаць адчуванне *святочнасці*. Лепш за тры дні да свята. А для падарункаў хапае тавараў у крамах у любыя дні. На іншыя святы перапынілася традыцыя дарыць падарункі, пасылаць віншавальныя паштоўкі. Гэта і ёсць размыванне сакральнасці.

Як ні парадасальна (а на самай справе, заканамерна), гэтаму спрыяе *перакармленне* электарата рознымі відовішчамі, яркімі шоу. А яны ж патрабуюцца ўсё больш вострыя, якія раздражняюць нервовую сістэму. Без «прыколаў» моладзі ўжо сумна. Напрыклад, шэці дзедаў маразаў і снягурак на Каляды. Эфектна. А хто-небудзь задумаўся, што адбываецца ў маленькіх галоўках дзяцей, якіх вядзецца глядзець на гэтыя шэці? Ва ўяўленні малых Дзед Мароз можа быць толькі адзін — тады захоўваецца адчуванне цуду. А інакш — хаос у мазгах. Значыць, бацькам праз СМІ варта было б унушаць хоць неяк рыхтаваць дзяцей да відовішча. Скажам, гаварыць, што гераічны мужчына на Каляды — час цудаў — ператвараецца ў Дзеда Мароза, а жанчына — у Снягурку. Ды мала што можна прыдумаць, каб апраўдаць цікавыя перш за ўсё для дарослых шэці.

Карацей, бацькоў неабходна *выхоўваць* — вось для чаго ўся гэтая гаворка. І выходзіць не толькі ў сэнсе палітычным, хоць гэта вельмі важна, але і ў рамантычным успрыманні свету. Мы часта бачым пісьменнікаў на экранях тэлевізараў? А творцы ж якраз вяртаюць паэтычнасць у грамадства, нагадваюць пра справядную каштоўнасці, узбагачаюць слоўнік нацыянальнай мовы, сёння максімальна забруджанай драўлянай англійскай.

А пакуль выхаванне ідзе ў зусім іншым духу. На шматлікіх каналах, якія прапануе найбольш папулярны ў Беларусі сістэма «Космас-ТБ», большасць кінастужак і розных перадач — замежныя. Добрыя, гуманныя савецкія фільмы — рэдкія госці на экранях. У лепшым выпадку — калі не дэтэктывы (іх дзясяткі кожны дзень), то слязлівыя сучасныя меладрамы з абавязковымі бізнесменамі і вечным архетыпам Папялушкі.

У Кітаі інтэрнэт толькі кітайскі, выхад у іншы немагчымы. Але кітайскі кантэнт — самы багаты ў параўнанні з якім іншым у свеце. А таму кітайскай моладзі зусім не патрэбна нешта іншае — хапае свайго. А ў сваім і выхаванне — сваё...

Але паколькі забарону сусветнага інтэрнэту мы, відаць, не хутка дачакаемся, то нам застаецца адно — *адукацыя*. Але тут без сур'ёзнай перабудовы не абыйсці. Што, зноў рэфармы? Мы ад іх страшэнна стаміліся. Ды і ішлі яны ў адным напрамку.

І ўсё ж перамены патрэбныя. Па-першае, рашуча пазбавіцца ад ліберальнай ідэалогіі. Савецкі Саюз ствараўся, будаваўся (не без трагедый і выдаткаў, але такая дыялектыка жыцця) дзямі і прадзедамі сучасных маладых. Патрыятызм не выходзіць без павагі да спраў продкаў, без традыцый.

Па-другое, зрабіць школу больш *гуманітарнай*. У 1980-я гады праславілася школа ў вёсцы Зыбкаў Кіраваградскай вобласці, якою кіраваў М. П. Шчацінні. Ён зменшыў кожны ўрок да 30 хвілін, ліквідуваў перапынкі, бо адпачынак — у перамене дзейнасці: пасля матэматыкі — танцы, пасля мовы — спевы, пасля фізікі — літаратура. Хатніх заданняў не было. Урокі па мастацтве — такія ж важныя, як і ўсе іншыя. Дзеці надзвычай хутка разумова і эмацыянальна развіваліся, бо ім падобалася вучыцца. Эксперыментам, які і многае іншае станоўчае, быў перапынены з ліквідацыяй Савецкага Саюза.

У наш час матэматыка, безумоўна, неабходная, але не абавязкова ўсе дысцыпліны матэматызаваць. Па фізіцы менш задач рашаць, а больш гаварыць пра законы прыроды, натуральна, з прэзентацыямі.

Дазволю сабе распавесці пра ўласны вопыт. У апошнія гады я пішу галоўныя тэзісы лекцыі на слайдах — студэнты спісваюць з экрана. Зрокава ўспрыманне лепшае, чым на слых. Але, натуральна, каментую. Пасля кожнага тэкставага слайда — некалькі ілюстрацый. Таксама іх тлумачу. На кожнай лекцыі абавязкова як мінімум два ролікі — урывкі з мастацкіх фільмаў, анімацыі. Фільмы пра пісьменнікаў або экранізацыі вядомых твораў. Таксама раскажам пра самі творы, пра пісьменнікаў, пра акцёраў. Такі метада дае плён. Ва ўсялякім разе, лекцыі

праходзяць цікава, я не бачу сонных твараў і вечнага калування студэнтаў у сваіх гаджэтах...

Звяртаецца да школы. Прапаную *адзін з варыянтаў* перабудовы праграм. У сярэдніх і старэйшых класах кожны год мяняць канцэпцыю, ставячы ў цэнтр увагі класічны твор. Напрыклад, у нейкім класе канцэпцыя «чалавек і прырода», а цэнтральны твор — «Новая зямля» Якуба Коласа. Паэма вывучаецца на працягу ўсяго года, але паміж чытаннем раздзелаў — знаёмства з творамі, блізкімі па тэме. Скажам, выклад міфаў, бо міфы — гісторыі стасункаў паміж чалавекам і прыродай. Казкі беларускіх пісьменнікаў. Прыродаанісальныя вершы, урывкі з прозы. Апісанні народных свят. У творы — генезіс сімвалізму, трыпы. Пры гэтым праграма прадугледжвае заняткі не толькі ў памяшканні школы. Неабходна адвесці *шмат гадзін* на наведванне Коласавых мясцін, а калі яны далёка ад правінцыяльнай школы, то — у этнаграфічныя музеі (яны створаны паўсюдна), на майстар-класы да рамеснікаў, на палі, у лясніцтвы — можа, чым там і дапамагчы. Яўрэйскі мыслер Рашы (XI ст.) гаварыць, што сапраўды адукаваны чалавек — той, хто ўмее рабіць рукамі. Тэматычныя — у кожную пару года — вечары ў школах. Аднаўленне народных свят, апісаных у Коласа. Уласная творчасць вучняў: стварэнне макетаў, вышыўкі, прыгатаванне згаданай у паэме ежы і г. д. Дзеці будучь чакаць кожнага новага раздзела паэмы, бо з ім аказваюцца звязаны новыя уражанні.

У наступны год — канцэпцыя «народ і вайна». Пачынаць можна з Трыянскай вайны — успіваемся ў сусветны кантэкст. Звяртаецца і да барацьбы з крыжакамі, і да Першай сусветнай вайны. Але галоўная ўвага — Вялікай Айчыннай. Тут абавязкова паказ шматлікіх кінастужак па тэме. Неабавязкова толькі экранізацыі твораў В. Быкава, але і іншых пісьменнікаў, і ўласна шэдэўры кінамастацтва. Сачыненні — параўнанні літаратурных твораў і экранізацый. Наведванне мясцін бабё, помнікаў, доглед іх. Дзяцей неабходна пастаянна займаць справамі...

Наступны год — «чалавек і гісторыя». Тут у цэнтры увагі творы У. Караткевіча. Відаць, варта пакінуць у праграме як цэнтральны твор «Дзікае паліванне караля Стаха». Але гаварыць пра ўсё, што звязана з ім. Скажам, пра «дзікае паліванне» пачынаючы ад Антычнасці, ад Загрэ, Аповед пра традыцыйнае рыцарства — наведванне мерапрыемстваў аматараў альтэрнатыўнай гісторыі. Традыцыі шляхецтва. Але асноўная ўвага — усё ж XX стагоддзю. Гісторыя праз літаратуру. І таксама шмат кінастужак, шмат экскурсій.

Адзін год — размова аб прагрэсе. Канцэпцыя «Да мары праз працу». Гаворка пра навуку і тэхніку. Тут у цэнтры увагі — фантастычныя творы (В. Ластоўскі, Я. Маўр, В. Гігевіч, У. Шыцкі і інш.). Экскурсіі на прадпрыемствы. Адапаведныя кінастужкі, можна і замежныя. Выклікаць у дзяцей прагу цуду.

У нейкім класе канцэпцыя — стасункі паміж людзьмі. Тут пра каханне, пра дружбу. Адапаведны падбор твораў.

Увогуле, праграбуецца напружаная праца псіхологаў, метадыстаў, выкладчыкаў. Ясна адно: далей сумаваць школьнікам на ўроках нельга.

Я падкрэсліваю: выказваю толькі *адзін з варыянтаў* перабудовы праграм з улікам прывычкі сучасных дзяцей да візуальнага ўспрымання і г. д. Безумоўна, неабходна самае шырокае абмеркаванне надзвычайнай важнай праблемы. А чыноўнікам — больш прыслухоўвацца да практыкаў...

Таццяна ШАМЯКІНА
Фота Кастуся ДРОБАВА

Што чытаюць у бібліятэках?

Міністэрства культуры і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адгукнуліся на ініцыятыву Саюза пісьменнікаў Беларусі і сабралі звесткі пра запатрабаванасць кніг беларускіх пісьменнікаў у Нацыянальнай, публічных, дзіцячых бібліятэках, а таксама сярэдніх навучальных устаноў за два з паловай гады. Такія даследаванні праводзіцца рэгулярна, таму вынік параўноўваецца з папярэднім, 2021 года.

Адбіраліся аўтары не толькі папулярныя ў Беларусі, але і якія працягваюць актыўна працаваць. На жаль, за час апрацоўкі інфармацыі і падвядзення вынікаў два пісьменнікі пакінулі гэты свет: Мікола Бусько і Георгій Марчук. Кнігі абодвух па-ранейшаму запатрабаваны.

У некаторых з аўтараў колькасць кніг у бібліятэках складала менш за тысячу. Звесткі пра іх у канчатковую табліцу не ўключаліся.

Параўнанне вынікаў паказвае, што паказчыкі запатрабаванасці кніг у большасці пісьменнікаў рэзка выраслі. Павялічылася і колькасць кніг у бібліятэчным фондзе. У той жа час не выключана, што змены часткова прадэктываны ўдасканаленнем тэхналогіі ўліку кніг і чытачкі зваротаў.

У сярэднім кніга трапляе ў рукі чытача 1,5 раза ў два з паловай гады. Гэта значна больш, чым пры захоўванні ў хатняй бібліятэцы, дзе набытую кнігу адзін-два разы перачытае ўладальнік, магчыма, члены сям'і. У фондзе выданы «працуюць» да поўнага фізічнага зносу. Публічныя бібліятэкі, а таксама бібліятэкі навучальных устаноў, па-ранейшаму вядуць прадукцыйную работу і застаюцца найважнейшым сродкам далучэння да беларускай літаратуры.

Найбольш запатрабаваным з ліку прадстаўленых у выбарцы стаў Георгій Марчук. Яго кнігі былі запятытаны чытачамі 143 193 разы. Гэта лепшы помнік майстру, які пайшоў з жыцця, сапраўднае народнае прызнанне.

З вядомых літаратараў, калі браць суданосны колькасці адзнак захоўвання і выдач кніг, лідзіруе, як не цяжка прадказаць, народны пісьменнік Беларусі Мікалай Чаргінец. У яго гэтыя суданосныя складаюць 231 %. Гэта значыць, кожная кніга з сарака адной тысячы

ў сярэднім адчувае цяпло чытацкіх рук 2,31 раза ў два з паловай гады.

Яго паказчык перасягнуў толькі адзін член Саюза пісьменнікаў Беларусі. Кнігі Сяргея Мусяніна грамадска-палітычнай тэматыкі, выданыя пасля падзей 2020 года, карыстаюцца ажыятажным поспехам, суданосны адзнак захоўвання з колькасцю запятытаны складаюць 2,58. Часцей, чым адна кніга на год. Праўда, іх зусім мала ў бібліятэках — 1218.

Звесткі пра запатрабаванасць кніг таго ці іншага пісьменніка ў бібліятэках не з'яўляюцца вычарпальным крытэрыем ацэнкі папулярнасці аўтара, тым больш — культурнай каштоўнасці яго творчасці. Папулярнасць немагчыма дакладна падлічыць, яна складаецца, акрамя таго, з аб'ёму продажаў папяровых кніг у Беларусі і за мяжой, куплі электронных асобнікаў у тэкставым і аўдыяфармаце, звароту ў бясплатных электронных бібліятэках, запатрабаванасці тэкстаў для напісання сцэнарыйў фільмаў і пастаноўкі п'ес, наведвальнасці публічных выступленняў літаратараў... Прычым — у параўнанні з калегамі па цэху. Гэта сінтэтычны паказчык, які падсумоўваецца з кампанентаў, што цяжка паддаюцца ўліку. Таму можна казаць толькі пра самую прыблізную ацэнку.

Культурная каштоўнасць будзе багата пазней. Нездарма ў Расіі ў часы Пушкіна самым папулярным паэтам быў Нестар Кукальнік, Аляксандр Сяргеевіч пры жыцці не мог з ім цягацца. Тое ж самае назіраецца з лаўрэатамі Нобелеўскай прэміі па літаратуры. Калі паглядзець увесь спіс і адкінуць прозвішчы, якія відавочна выпадаюць з пісьменніцкага шэрагу, як, напрыклад, Уінстан Чэрчыл і Боб Дзілан, большую частку яго складуць аўтары, параўнальна вядомыя ў свой час. Леў Талстой таксама «праляцеў», з дзесяці лаўрэатаў, які атрымалі прэмію пры жыцці вялікага класіка, толькі Генрык Сянкевіч і Радзьяр Кіплінг на слыху, астатнія, «больш годныя», выклікаюць адзінае пытанне: а хто гэта?

Аднак бібліятэкам традыцыйна надаецца павышаная ўвага. Чытач асабліва каштоўны для любога пісьменніка. Той, хто спецыяльна ўдзяляе час, каб наведваць бібліятэку, узяць папяровую кнігу дахаць ці папрацаваць з ёй у зале, як правіла, значна больш паглыбляецца ў твор, чым той, хто чытае ў метро са смартфона ці слухае аўдыякнігу. Таму столькі ўвагі члены Саюза пісьменнікаў Беларусі надаюць сустрэчам у бібліятэках, а няўхільны рост папулярнасці кніг у бібліятэчнай аўдыторыі не можа не радаваць.

Вынік даследаванняў дазваляе прасачыць шэраг тэндэнцый.

Напрыклад, сёлета ў спіс увайшлі аўтары спецыяльнай літаратуры фіналагічнай скіраванасці, іх паказчыкі супараўнальныя з лічбамі аўтараў мастацкіх твораў. Гэта адбываецца, відаць, за шот наведвання Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі студэнтамі, аспірантамі і навуковымі супрацоўнікамі, а таксама зваротаў настаўнікаў сярэдніх школ да гэтых работ як да метадычных дапаможнікаў.

Наўрад ці варта засмучацца невысокаму попыту на спецыяльную, можна сказаць, вузкасפעцыялізаваную літаратуру. У прыватнасці, 8260 кніг доктара навук Валерыя Максімовіча, запатрабаваных чытачамі, — выдатны вынік, а адносны паказчык (75%), які выбываецца з агульнага шэрагу, абумоўлены

нераўнамерным і нерацыянальным размеркаваннем кніг. З 11 064 асобнікаў абсалютная большасць знаходзіцца ў публічных бібліятэках Мінска (8804 асобнікаў), дзе зарэгістравана ўсяго 5614 зваротаў, у той час як у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі і ў бібліятэках шматлікіх навучальных устаноў попыт на кнігі В. Максімовіча на ўзроўні белетрыстыкі.

У сярэднім кніга трапляе ў рукі чытача 1,5 раза ў два з паловай гады. Гэта значна больш, чым пры захоўванні ў хатняй бібліятэцы, дзе набытую кнігу адзін-два разы перачытае ўладальнік, магчыма, члены сям'і. У фондзе выданы «працуюць» да поўнага фізічнага зносу. Публічныя бібліятэкі, а таксама бібліятэкі навучальных устаноў, па-ранейшаму вядуць прадукцыйную работу і застаюцца найважнейшым сродкам далучэння да беларускай літаратуры.

Ёсць і іншы сімptom неаптымальнага размеркавання фондаў: у асобных абласцях кнігі папулярных аўтараў прадстаўлены мала ці адсутнічаюць. Самы яркі адмоўны прыклад — бібліятэкі навучальных устаноў Магілёўскай вобласці: Алена Стэльма — 0, Наталія Савецкая — 0, Іна Фралова — 0, Іван Юркін — 0, Вадзім Ялфімаў — 0. Аднаведна, і нулявая запатрабаванасць. Напэўна, кнігі гэтых аўтараў запятытвалі ў школах Магілёўшчыны і атрымлівалі адмоўны адказ, але гэты факт у выбарцы не адлюстраваны. З іншага боку, высокі попыт на кнігі аўтараў, уключаныя ў школьную праграму, але ў інтэрнэце не даступныя.

Хацелася б, каб электронная кніга, асабліва ў вольным доступе, кампенсавала лакуны ў бібліятэчных фондах. Яскравы прыклад: з 6978 кніг Уладзіміра Гаўрыловіча, добра прадстаўленых у Гомельскай вобласці, у мінскія публічныя бібліятэкі трапіла ўсяго толькі 37 асобнікаў. Мала? Затое яны выдаваліся роўна 500 разоў! Трынаццаць з паловай выдач на адну, пры сярэднім паказчыку У. Гаўрыловіча па рэспубліцы — каля дзвюх выдач за два з паловай гады. І гэта далёка не рэкорд. Кнігі Таццяны Дземідовіч з Брэста ў тых жа сталічных бібліятэках — 19, выдадзена 456, што складае 24 (дваццаць чатыры!) выдачы на адну кнігу. Для забеспячэння такой чытацкай цікавасці бібліятэкары вядуць папярэдні запіс. А чаму б не закупіць яшчэ пяць-дзесяць асобнікаў на кожную бібліятэку і не мучыць чытачоў дэфіцытам?

Самім аўтарам варта не абмяжоўвацца сваім рэгіёнам, а весці «інтэрвенцыю» (у добрым сэнсе слова) у сталіцы, больш актыўна прасоўваючы кнігі. Дарчы, у Цэнтралізаванай сістэме бібліятэк Мінска назіраецца недахоп кніг і сталічных аўтараў. Напрыклад, кнігі Алеся Карлюкевіча ў сярэднім выдаваліся больш за 16 разоў, што таксама сведчыць пра дэфіцыт і непазбежны запіс у чаргу.

Больш падрабязна пазнаёміцца з выніковай табліцай можна на сайце Саюза пісьменнікаў Беларусі (oo-spb.by).

Анатоль МАТВІЕНКА
Фота Кастуся ДРОБАВА

У Расіі лідзіруюць Дастаеўскі і Леў Талстой

Завяршаецца 2023 год. Які ён для кніжнікаў, кніжных выдавецтваў постсавецкай прасторы, Расіі, Беларусі, яшчэ пакажа час. А вось што выявіла статыстыка расійскага кніжнага рынку за студзень — верасень 2023 года, ужо вядома.

Вынікі працы кнігавыдавецкай галіны падвялі Асацыяцыя кнігараспаўсюджвальнікаў Расійскай Федэрацыі, часопіс «Книжная индустрия» і Расійская кніжная палата.

Агульны наклад кніг у цвёрдай вокладцы знізіўся на 25,3 працэнта. Лічба ўражальная. Продажы ў кнігарнях зменшыліся на 15,3 працэнта. Сярэдні кошт прададзенай кнігі склаў 493 расійскіх рублі (у Маскве — 505 рублёў).

Што датычыць аўтараў, то рэйтынг падзелены на два кірункі. Першы —

што найбольш прадаецца ў кнігарнях. І другі — што найбольш па тыражах выдаецца. У кніжных крамах сёння ў першую чаргу карыстаюцца попытам наступныя кнігі: «К себе нежно» Вольгі Прымачэнка, «Искусство любить»

Эрыха Фрома, «Портрет Дориана Грея» Оскара Уайльда, «Чебурашка. Официальная новеллизация» Ганны Маславай, «1984» Джорджа Оруэла. Падкрэслім, што гэты рэйтынг — на аснове даных Асацыяцыі кнігараспаўсюджвальнікаў Расіі.

Што датычыць аўтараў твораў мастацкай літаратуры, чые кнігі лідзіруюць па выданнях у Расіі, то, па звестках Кніжнай палаты Расійскай Федэрацыі, імі з'яўляюцца Анна Джэйн, Фёдар Дастаеўскі, Агата Крысці, Міхаіл Булгакаў і Леў Талстой. Самыя тыражныя аўтары кніг для дзяцей — легендарны Карней Чукоўскі, класік рускай і сучаснай паэзіі Аляксандр Пушкін, Эдуард Успенскі, аўтар мастацкіх і адукацыйных кніг Алена Ульева (для прыкладу — статыстыка за ранейшы час у Алены Ульевай: у 2020 годзе было выдадзена

яе 90 назваў друкаваных кніг сумарным тыражом 92395 тысячы экзэмпляраў) і Холі Вэб. Што да Холі Вэб, то гэта англійская дзіцячая пісьменніца. Толькі за адзін 2016 год у Расіі было выдадзена 97 яе кніг тыражом 595 000 экзэмпляраў. У 2017-м яе кніга «Прывід коткі» стала пятай у рэйтынг продажу кніг для падлеткаў У Казахстане.

Такая вось рэчаіснасць на бліжнім і зразумелым для нас расійскім кніжным рынку, кнігі з якога ў Беларусі дасягаліны, ды і беларусы — частая госці ў Маскве, Санкт-Пецярбургу, іншых гарадах Расійскай Федэрацыі, частыя наведвальнікі расійскіх кнігарняў. Якім будзе 2023 год увогуле ў кніжнай Расіі і кніжнай Беларусі — пра гэта мы даведземся ў першыя месяцы наступнага, 2024-га.

Раман СЭРВАЧ

Калі чуеш сэрцам

Кніга Міхася Пазнякова «Голас» складаецца з апавесцей, апавяданняў, абразкоў, эса, аб'яднаных адной тэмай — Радзіма, адухоўленых адным пачуццём — любоўю.

Пра што і пра каго гаворыць ён? Пра жыццё простага чалавека, яго перажыванні, трагедыі, імгненні шчасця, пра важнасць асабістага выбару ў розных абставінах, пра гераізм і здраду... Пра «жамчужны нашай спадчыны»: Максіма Багдановіча, Яўгенію Янішчыц. Пра цыкл раманаў Уладзіміра Гіламаёдава. Пра родную вёску Заброддзе... Многія творы маюць аўтабіяграфічны характар. Дзейны адбываюцца ў час ад Вялікай Айчыннай вайны да нашых дзён.

Хочацца адзначыць багатую, шыкоўную беларускую лексіку кнігі «Голас». У творах Міхася Пазнякова шмат сродкаў мастацкай выразнасці, якія зачароўваюць, уносяць шматлікія адценні ў месцавую палітру твораў, падкрэсліваюць індывідуальныя асаблівасці герояў. Гэта эпітэты: «запеканых вачэй», «душа гнілая, подлая, здрадніцкая» («Выйсце заўсёды ёсць»), «стройнай беланогай бярозкай», «пляшчотны шолох», «незразумелая злосць» («Ліст дадому»), «казытлівыя дрыжкі», «васількова-блакітныя вочы», «неадольны сум» («Ад лесу не ўцячэш»), «клопатны, мітуслівы, стамляльны дзень», «эквівалентныя апісанні» («Таямнічая жанчына»), «злосная папужка», «лагоднае сонейка» («Здрада»); метафары: «не дадуць закіснуць», «прырос да родных мясцін», «прасвятленне сэрца» («Ліст дадому»), «пырснулі смехам» («Ад лесу не ўцячэш»), «жывымі вокнамі» («Таямнічая жанчына»), «краўчух адчуванасці» («Здрада»); параўнанні: «быццам п'яны» («Ліст дадому»), «быццам анельскія, вочы» («Таямнічая жанчына»). Зіхцяць дыямантамі ў кнізе «Голас» фразеалагізмы і народныя мудрыні: «вылезе бокам», «беражонага Бог беражэ», «адчуваю нутром», «крывёю змыю», «кінуўся ў ногі» («Выйсце заўсёды ёсць»), «язык да Кіева давядзе» («Ад лесу не ўцячэш»), «як з вады выцягнуць» («Здрада») і інш.

Эмацыянальнае хваляванне, духоўнае заміланне, асабісты ўспаміны выклікаюць абразкі. У іх і ўсхваленне «матчынага сэрца», і боская спагада бабы Марфы, якая страціла ў вайну сям'ю, і першыя ў жыцці апельсіны, і настаўніца, якая дапамагла абраць жыццёвы шлях, і сябры дзяцінства, і сабака Валет, які самаахвярна выраставаў маленькага гаспадара ад ваўка, і першы транзістар...

Своеасабліва і глыбока, вобразна і праўдзіва прадстаўляе Міхась Пазнякоў сваіх літаратурных герояў. Размова ідзе не толькі пра дэталёвы апісанні дзеючых у творы асоб: «...жанчына была апранута ў лёгкую сінюю куртку, хатні байкавы халат, на нагах, здаецца, былі мацёрчатыя шэрыя тапачкі. Вельмі ўразлі яе блакітныя цёплыя і добрыя, быццам анельскія, вочы. Нешта ў іх было незвычайнае, незмяное...» (апавяданне «Таямнічая жанчына»), «...Яе вялікія святліста-зеленаватыя вочы, здавалася, выпраменьвалі столькі мілаты і чысціні, што, напэўна, асвятлялі не толькі маю засамочаную душу...» (апавяданне «Голас»), але і пра шчырашчымлівы дзяляці:

«— Ты прагнаў фашыстаў у Берлін? — горда спытаў Петрык.

— А ты раскажаш нам казку пра залатую яблынку? — уздыхнула Галька, не зводзячы вачэй з таты.

Вядомы псіхолаг і філосаф Сяргей Рубінштэйн разглядае ўчынак чалавека так: «Учынак — гэта дзеянне, якое ўспрымаецца і ўсведамляецца самім дзеючым суб'ектам як грамадскі акт, як праява суб'екта, якая выказвае стаўленне чалавека да іншых людзей». Учынак, на погляд Міхася Пазнякова, уяўляе сабой канчатковую і адназначную завершанасць вобраза героя як абстрактнага чалавека ў маральным ідэале ці амаральным падзенні.

— Прагнаў, сыноч!.. Раскажу, дачушка, — усміхнуўся праз слёзы шчаслівы бацька.

— А назаўжды прагнаў? — не адставаў Петрык.

— Назаўсёды, сыноч! Назаўсёды, мае дзетачкі...» («Вяртанне»).

Пра асабісты разважанні і адчуванні герояў: «Я адчуў, што мяне ахоплівае, запаўняе нейкае дзіўнае, невядомае да гэтага часу энергетычнае поле. Супакойлівае, гаючае, якое здымае ўсякую стому, робіць мяне зусім іншым. Мажліва, вольным-вольным, лёгкім-лёгкім, пакорным-пакорным...» («Таямнічая жанчына»); «Глыбокі роздум апанаваў мяне: што такое наша чалавечае жыццё? Што рухае нам? Вечныя пошукі высокага, шчырага, сапраўднага? А ці можа яно ў нашым такім недасканалым свеце быць не хвілінным, не кароткім, не выпадковым, а працяглым, несканчоным? А ці можам мы, людзі, знаходзіць сваё шчасце, зберагаць яго, быць па-сапраўднаму шчаслівымі?...» («Мне раптам стала балюча і горка...») («Ліст з мінулага»); пра глыбокі ўспаміны:

«...Цяпер, праз многія гады, калі я ўспамінаю гэты выпадак, мне становіцца вельмі прыкра і балюча, бо выразна бацу маміны заплаканыя вочы...» («Шукеркі»), «...Мне стала вельмі балюча. Зразумеў, што тады, у дзяцінстве, я зрабіў зарубкі не на кляновым, а на сваім целе, і яны п'якуць якчым, несціханным болем» («Клён»); і пра ўчынку герояў.

Вядомы псіхолаг і філосаф Сяргей Рубінштэйн разглядае ўчынак чалавека так: «Учынак — гэта дзеянне, якое ўспрымаецца і ўсведамляецца самім дзеючым суб'ектам як грамадскі акт, як праява суб'екта, якая выказвае стаўленне чалавека да іншых людзей». Учынак, на погляд Міхася Пазнякова, уяўляе сабой канчатковую і адназначную завершанасць вобраза героя як абстрактнага чалавека ў маральным ідэале ці амаральным падзенні.

Аўтар кнігі «Голас» не ідэалізуе літаратурных герояў: кожны можа зрабіць памылку: «...Аслан зноўку палыбіўся ў роздум. Успомніў маці. Яны жылі ў горным аўле на беразе бурлівай рачулікі... Людзі паважліва віталі адзін аднаго... Маці радавалася яго поспехам... І вось — ні маці, ні бацькі, ні старэйшага брата, ні школы, ні новага дома... Усё разбурана і знішчана вайной... Хто вінаваты?» У стане бязмернага болю, як ранены звер, ён робіцца забойцам, але ў стане раз'юанасці яго, Аслана, ад новых грахоў бароняць вочы маці: «Спаціць, ці што, гэтага дзеда з ягонаю хатніцай?... Але раптам у цемры нібыта ўзніклі заплаканыя вочы маці...» («Ліст дадому»).

Перасанаж апавесці «Выйсце заўсёды ёсць» Новікаў сьвядом становіцца здраднікам. Нават перадсмяротны крык-апраўданне Новікава выклікае агіду: «Я не мог інакш!.. У мяне не было выйсця!.. Мяне прымусілі!.. Жыць, жыць вельмі хацелася!.. Пашкадуіце, таварышы! Крывёю змыю ганьбу...»

Творы Міхася Пазнякова сеюць у душы чытачоў зрынткі дабыні, любові, адказнасці за асабісты ўчынкi, фарміруюць высокія маральныя якасці.

Агата ПІСАР

Сонейкі зямныя

Зякой яшчэ падзейі можна параўнаць сустрэчу вясны?! А калі яна да зтаго ж жывая і зеленавокая, ды «з водарам зямлі, талай вады і сонца», як у апавесці Валерыя Кастручына «Бясконца кніга» з яго зборніка «Пуд-ягада»? Так, толькі з сустрэчай з сапраўдным цудам!

З першых старонак яна дазваляе юнаму чытачу выправіцца ў падарожжа ў цудоўны свет жывой прыроды. Падарожжа амаль рэальнае: адчуваеш нават гаркава-едкі прысмак дыму ад распаленага ў начной тайзе кастра, дрыжыш ад начной прахалоды. Толькі працягні руку — кранеш аранжавыя «свечачкі» на сасонках у маі. Аўтару яны нагадваюць царкоўныя свечкі з вашчыны, якія людзі звычайна запальваюць у славу Божую. А туман з апавядання «Малочная рака»? Ён такі густы, што і човен з цяжкасцю рухаецца ўперад. А сіні купал неба?..

Паэтычнасць, вобразнасць, уласцівыя стылю Валерыя Кастручына, даюць магчымасць маленькаму чытачу літаральна пачуць у бегу вясновай талай вады «нябёсныя грамы», адчуць на валасах залаты пылок вярбы ў красавіку, убачыць у россыпе незабудак кавалачак неба на зямлі... і разам з ім гаравач па згаслых «зямных сонейках» — скошаных дзьмухаўцах.

Пра жывую прыроду не для ўзмацнення аўтарытэту аўтара згадваецца. Прырода ў кнізе — сапраўды жывая. І не толькі птушкі, рыбы, кузуркі ці жывёлы. Пад умелым пяром пісьменніка ажываюць кветкі, дрэвы, луг, неба... Вельмі паэтычна апісваецца, нібы дзяўчына-летуценніца, бярозка: «Здалёк наогул здаецца, што яна (бярозка) махае галінкамі, як крыламі. Як добра, што бяроза мае карэнне: яно трымае дрэва і не дазваляе яму паліцець!» Ці яшчэ прыклад: «Не бяроза, дзяўчына, амытая сонцам!» Гэта пра чырвань ад ранішніх сонечных праменьчыкаў, калі сонейка яшчэ нізка вісіць над зямлёю. А яшчэ дрэвы, падобна людзям, слухаюць песню ветру, лясныя званочкі маюць танюсенькі галасок, а зямля, тая наогул безупынная шуміць! Каб правярць, што ўсё гэта адбываецца насамрэч, не патрабуецца нічога асаблівага: трэба толькі стаць відучым сэрцам.

Да ўсяго кніга «Пуд-ягада» мае дыдактычны функцыянал. Хто лепш за яе

адкажа на тысячы «чаму» юнага чытача? З чаго пачынаецца вясна? Ад чаго на твары з'яўляюцца вяснушкі? Як даведацца, ці змяніў шчупак зубы? Як матылькі знаходзяць адзін аднаго на вялікай адлегласці?

Чытача чакае шмат адкрыццяў. Бо гэта вялікая навука — заўважыць незвычайнае ў звычайным. Напрыклад: убачыць, «як над галавой пупышкі на дрэвах растуць, растуць і нібыта пракольваюць сваімі вострымі дзюбікамі неба». Ці здагадацца, калі чуеш «дзін-дон, дзін-дон» пад стрэхамі і на голлі дрэў, што тонкія ледзяныя — гэта замерзлыя птушыныя галасы, а вясна разбудзіла іх.

Што дазваляе Валерыю Кастручыну ствараць такія неверагодна светлыя, напоўненыя дабынёй творы? Магчыма, тонкае адчуванне прыгажосці, не страчаны з дзіцячых гадоў чысты погляд на рэчаіснасць?.. У размове з чытачом лішнім будзе папярэджанне — не разбураць гэтае хараво, не крапаць рукамі, бо нават і дыханне замірае, калі знаёміцца з апавяданнямі «Зялёнае «ку-гу»», «Сэрца ружы» ці падобнымі да іх. У добрым настроі хочацца толькі ствараць, радаваць і радавацца самому.

А скончыць свой водгук на кнігу «Пуд-ягада» хочацца зноў-такі аўтарскай цытатай: «Ах, як хочацца гэтую радасць-благасць зберагчы ў сабе, не распалюхаць...»

Іна ФРАЛОВА

Віктар ГАРДЗЕЙ

Дадому

Пара ўжо збірацца дадому,
Не вечна гуляць у гасцях.
Няма злітвання нікому,
І смуткам усцелены шлях.

Выходзіць з дубравы і гаю,
І бору наклон, як заўжды.
Забыў, ці яшчэ забываю,
Свае маладыя гады.

Гара тут з бярозкай павіслаў
Запала мне ў вочы даўно.
Віно не збрэдзіла, а скісла —
Не п'ецца сухое віно.

Ні рому, ні грогу, ні элю:
Знаёмы не сніцца пірат.
Пабачыць бы Віну і Гэлю,
Але і ўспамінаў няшмат.

Дадому пара, чалавеча,
А як абмінуць растанцы?
Дадому! І кропка! — Бы веча
Гукнула свайго на плячы.

Вандроўнік

За ноч лясы памаладзелі.
— Стаміўся ідучы? — Яшчэ б!
На небе залежы кудзелі,
А ў нас тут сціплы шырпатрэб.

На небе воблак белых пража,
Разліты сіні анілін.
Адзін ідзеш, а хто падкажа:
Сядзь адпачні, калі адзін.

Заблудны гром, гусцей паўторквай
Струмені вострыя дажджу!
Ільном запахне, бульбай, морквай,
Дзе я хадзіў або хаджу.

Якія ж у сядзельца зборы?
Падняўся, глянуў і пайшоў.
Крыжы — мінулых дзён узоры
Сярод камення-галышоў.

Ён застаецца, край палескі,
У тым, чым славіўся, жыве.
Вандруй — пабачыш арабескі,
Што ўроссып ззяюць на траве.

Вёска Шапкі

Жыву, як бычок, на адкорме —
Забрала на лета радня.
Ды цётка ўсё ж корміць па норме,
А тут на стале — кураня!

— То ж ноччу прачнулася з шуму
І бегма памчалася ў хлеў.
Шашок нарабіў многа глumu,
Хоць курак усіх не паеў.

Ля печы радня ледзь не плача:
— Хтось, мабыць, падкінуў жарок?
Шашок — той жа тхор, як іначай:
Пушысты драпежны звярок.

Няўлоўны пры гэтым і хітры.
Няўежна мне ў вёсцы Шапкі.

— Ты, цёця, слязу сваю вытры,
А я да сяброў — напрасткі!

Пры мне тут кудахталі куры
І певень вадзіў чараду.
Худы, вінаваты, пануры,
Сюдзі я не хутка прыйду.

Засуха — 23

Удар нанесці можа нават шыла,
А тут маштаб — змрачней і суравей.
Яшчэ з вясны палеткі засушыла,
І што ні дзень — лютасе сухавей.

Здзіўляецца народ у гаспадарках:
— Не спэка, бачна, і не сонца сквар.
Залётная, бывае, пырсьне хмарка:
Сто ракавых дажджынак на гектар.

Прычыну ўсіх прыродных анамалій
Глумачаць мудра дактары навук.
Не дапамогуць нам азот і калій —
Падсеклі самі жыццядайны сук.

Хто навальніцу не любіў у маі?
Ёсць вера: Божы суд — не самасуд.
Аднак і талую ваду ўжо не трымае
Сівай зямлі патрэсканы сасуд.

Глядзець на жыта цяжка аграному:
Без палавеі жыта дзве вярсты...
Не чула Геба ў маі першагрому,
І кубак неба быў зусім пусты.

Нацюрморт з чырвонай вішняй

Бярыце фарбы і мальберты:
Вясна заве і сях, і так.
Якія ж трэба аргументы,
Што я між вамі, не мастак?

Тут замак гордага харэя
І ямам струганы радок.
Барок — мастацтваў галерэя,
Дзе акварэлі — на паток.

Два плячы

Я маю два надзейныя плячы,
Яны не здрадзяць ні ў мароз, ні ў спэку,
І ў цяжкі час, калі хоць ты крычы,
Яны са мною, з самага вытоку.

Калі наскрозь пранізвае туга,
І здаецца, што няма куды імкнуцца,
Праблемаў непад'ёмная вага,
То два плячы ніколі не сазнуцца.

І можа лёс адчаем аплячы,
І на шляху пустэча-адгалоссе.
Я маю два надзейныя плячы,
А тое, што так цяжка, мне здалосе.

На іх я спадзяюся дзень пры дні
І ведаю: адсюль не будзе здрады.
Бо два плячы — два хвацкія кані —
Прыносяць мне рашэнняў мудрапады.

Няхай дарадцы поруч не стае,
Не ступаю ў зачыненыя дзверы,
Бо два надзейныя плячы — мае,
Ну, а сабе я не магу не верыць.

Вось дуб нахмураны, як Рэпін,
Гара пыліць замест ракі.
Але здыму ў наклоне кепі:
Палешукі — не бурлакі.

Бярозкі прабягаюць зрэдку,
Ай, колькі паміж іх вьзяў!
Была б натуршчыцай суседка —
Я Ірку б сам намалаяваў.

Сад у красе стаіць калішняй.
Вяз ля акна — як цэлы форт.
Не з персікам — з чырвонай вішняй
Маглі стварыць свой нацюрморт.

Скразнякі

Тых сусветаў пазыўныя
Дойдуць, можа, праз вякі.
Дзе не дзьмуць вятры скразныя,
Дзьмуць у вокнах скразнякі.

Кофту яркую надзела —
Забадай цябе Амур!
Пасядзела, наглядзела:
Мог жа лапшыца — мур-мур!

Пракалола, быццам пікай,
Частавала тым і сім,
А душы маёй вялікай
Цесна ў позірку тваім.

Запрашалі Кардыльеры,
Позвы слаў Мадагаскар.
Летуценняў да халеры —
Забадай мяне камар!

Ёсць мясіны, дзе не цесна, —
Помніць доўга і забыць,
А душы маёй балеснай
Сёння лепі, чым заўтра, быць.

Дзень за днём бы ў калаўроце,
Ад гісторыі ўбаку,
На апошнім павароце,
На апошнім скразняку.

Таццяна ЯЦУК

Заспакаенне

Прыручаная, ціхенька маўчу.
Трывогай б'ецца ў скроні завруча.
Так хочацца, каб ты спаўна адчуў,
Як добра цішыню з табою слухаць.

Няхай перажакнуцца перуны,
Здзіўліўшыся майму заспакаенню,
Дзе ў полымі няўлоўнай даўніны
Ўзлятала ў высі ад твайго я ценю.

Буялі фарбы дзённага святла.
Ты ўсе прайшоў шляхі перасцярогі,
Каб выпаліць няспраўджанае
датла,
Каб нашы скрыжаваліся дарогі.

У зорных ліўнях мы масцілі шлях
Свой, дараваны светлаю сустрэчай.
Нас лапчыць вечар росны на палях,
Накідваючы туманы на плечы.

Як паланцін, як непаўторны сон,
Жаданья, нібы спакой шчымлівы.
Упаў перасцярогі парасон
На шлях, дзе палахлівыя асіны

Зусім нам не прарочылі бяду,
А ічасце даравалі, на здзіўленне.
Я ў рай тваіх абдымкаў упаду
І буду смакаваць заспакаенне.

Туманы, туманы, туманы
Адлятаюць за сінія далі.
Кроплі чыстай тугі паўпляталі
У загадкавае светлай вясны.

Што рыхтуе нам дзень малады?
Ад чаго палымнеюць сусветы?
Ад душэўнага верша паэта?
Ці ад дня, што прыйшоў на гады?

Роўны почырк бацькоўскай касы,
Заварожаны ўсплеск сырадою,
І вятры, што пяюць над вадою
У палоне зіхоткай красы.

Як здзіўляе і кліча мяне
Гэты вечар, увенчаны цудам,
Дзе аблокаў зіхцяць ізумруды,
Што павіслі на блізкай сасне.

Фота Кастуся Дробова.

Мінулае плыве да нас здала,
Зноў успамінамі турбуе вечнасць.
Трымае на сваіх плячах зямля
Спрадвечны сталы зонар, гнеў спрадвечны.

Спыняюся, каб дакараць сябе
За неабдуманасць няўдалых дзеяў.
І рукі ў неба цягнем у мальбе,
Калі на валаску вісіць надзея.

Праз пласт гадоў, шукаючы адказ,
Атрымліваем разумення ўрокі,
І асуджаючы нялёгкае час,
Усведамляем ход падазей далёкі.

Мінуўшына, сівая даўніна,
Дай мудрасці сучасным пакаленням,
Каб празна, зведаўшы жыццё спаўна,
Даць ход наперад правільным
памкненням.

У палёт

Яшчэ цвітуць сады і першацветы,
І жабы аркеструюць цішыню,
Душу хвалююць думкамі пэты,
І сны блакітныя салодка снаю.

Жыццё здзіўляе і ўдалечу кліча,
Ды восень лёсу ўжо плыве здала,
У сталым мудрым праведным абліччы
Гады штампую вечная зямля.

А справы — лёсу залатыя меткі —
Грунуюцца, бягуць наўзбоч жыцця,
І адцвітаюць дні, нібыта кветкі,
У блаславенні розуму быцця.

Па звычцы неспатоўнага падлетка
Здзіўляю і здзіўляюся сама,
І адпускаю дзень з жыццёвай клеткі
Туды, дзе ўжо зваротнасці няма.

Забывшыся пра снахмурнелы ранак,
Пра сталасць і гадоў маіх адлёт,
У полымі купваюся заранак
І зноў збіраю думкі. У палёт!

Чырвоны мост

Урывак з аповесці

У найбліжэйшых нумарах часопіса «Малодосць» будзе апублікавана новая аповесць Навума Гальпяровіча «Чырвоны мост». Гэта асаблівы працяг папярэдняй «Горад» — шчымлівы ўспамін пра родныя мясціны аўтара. Прапануем урывак з гэтага твора.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

...Я стаю ў цэнтры Чырвонага моста. Унізе, пад ім, Палата, зусім змяляеца, не такая, як у гады майго дзяцінства. Зусім непадалёк, у выгіне рэчкі з, як аказалася вірам, я тануў. Гэта было другога мая, стаяла зусім летняя спякота, і я, спустыўшыся з моста, хуценька распрануўся і ўвайшоў у прахалодную ваду. Глыбіня была мне па горла. Але раптам зацягнуў вір, ногі сталі нямець, і я адчуў, што вада залівае мне рот. За нейкі метр ад мяне стаяў мужчына, а калі я хацеў паклікаць яго на дапамогу, з вуснаў вырываўся толькі хрып. Ён заўважыў няладнае, працягнуў руку і выцягнуў мяне з ямы. Я доўга потым ляжаў на беразе, сэрца білася ў скронях, і мне было страшна, бо адна-дзве хвіліны магі назаўсёды вырашчыць лёс.

Сёння Палату можа курьця перайсці, а мой зямляк і старэйшы сябар Алесь Савіцкі казаў, што ў яго дзяцінстве яны з бацькам на драўляным чаўне запуськалі тут сеткі і лавілі ўжоюў.

Калі глянуць назад і налева, перад мостам, амаль на беразе, стаяла хата майго сябра Касіўса, а па той бераг Палаты, на старажытным гарадзішчы, на высокай строме, стаяла хатка, якую мы называлі хачінай дзядзькі Тома, бо ў ёй жыў Воўка Варпаховіч, якога мы называлі дзядзькам Томам.

У гады майго дзяцінства і юнацтва мост быў драўляны, толькі ў 1975 годзе яго перабудавалі, і цяпер ён выглядае досыць прыстойна. Як нам казалі ў школе, пабудвалі яго ў васьмнаццатым стагоддзі, а назвалі потым Чырвоным у памяць аб бітве 1812 года з напалеонаўскімі войскамі, калі мост стаў літаральна чырвоным ад салдацкай крыві.

Мост быў месцам нашых сустрэч, ад яго мы разыходзіліся ў розныя бакі па хатах, але ён зноў злучаў нас, зноў становіўся сакральным пунктам нашага сяброўства.

Дзіўна, у мяне няма ніводнага здымка, дзе мы ўтрацілі. Вось на адным я стаю з лыжамі на ганку Касіўсавога дома, вась у альбоме яго галівудскі профіль і даўгая пасма светлых валасоў, што зводзіла ўсіх дзядзят з розуму. Недзе згубілася фатаграфія дзядзькі Тома, надзьмутага, з паднятым каўнерам паліто, што прыслала яму сястра Майка з ГДР, дзе служыў у савецкім войску яе муж. Праўда, адзін здымак з дзядзькам Томам я знайшоў: на ім мы стаялі каля машыны з вядомым усесаюзным тэлекарспандэнтам, і я трымаю ў руках свой партатыўны «Рэпарцёр». Гэта калі дзядзька Том садзіўся за руль майго карэспандэнцкага дабітага «Масквіча» і вучыў вадыць гэты першы ў маім жыцці аўтамабіль.

Няма ў мяне і фотаздымка з яго апошняга прыстанішча ў Полацку, калі яго знайшлі мёртвым у завулку на высокім беразе Палаты непадалёк ад папярэдняга згарэлай хачіны, дзе ён жыў з маці і сястрой.

Здымкі Касіўса, праўда, цяпер можна знайсці ў сцэне: вась ён на адкрыцці сваёй выставы, вась у майстэрні, абсталяванай у загарадным дамку, з другой

жонкай, якая клапатліва даглядае цяпер сляпога мастака.

Пры гэтым, калі я гляджу на фота з майстэрні і бачу такія знаёмы, але ў той жа час зусім не знаёмы, бязлігасна зменены часам твар, сэрца сціскаецца, хочацца патэлефанаваць, як некалі, пажартаваць, пасмяяцца, як мы любілі, але націскаю на кнопку ў смартфоне, і не магу вымавіць ні слова... Ведаю толькі, што ў любы момант гатовы кінуць усё, каб дапамагчы, але яго каханая выдатна з гэтым спраўляецца...

Да спраўднага сяброўства я ішоў доўга. З дзядзька мне хацелася мець брата старэйшага, мужана, вернага абаронцу, з кім можна было падзяліцца ўсім, пра што думаю і мару, што хвалюе ці трывожыць.

Фота з сайту li.biblioteka.com

Мае суседзі па нашым прыгарадным Пітомніку Мішка і Васька былі маладзейшыя за мяне. У Ваську бацька быў саўгасным конюхам, дзікаватым малагаваркім дзядзькам, які, як казалі ў пасёлку, адлюліваў брадзяхчы сабак і па начах вешаў іх у сваім двары, каб потым здаваць за грошы скурадзёрам. А ў Мішкі бацька загінуў у перастрэльцы ў Заходняй Беларусі, калі ён у складзе групы полацкіх міліцыянераў удзельнічаў у рэйдзе па лоўлі бандытаў, якія хаваліся па тамтэйшых лясах.

Як енчылі сабакі ў Васькавым двары, я пачуў сам аднойчы, вяртаючыся познім асеннім вечарам са школы праз наш шосты завулак Фрунзэ. Да гэтага помню жудасць, якая тады ахапіла мяне: я не ведаў, што гэта стогнуць сабакі, а той энк быў падобны на дзіцячы плач.

Васька і Мішка хоць і былі суседзьмі і паплечнікамі па гульнях, у крытары сапраўдных сяброў не ўпісаліся. Я чытаў запоем кніжкі, слухаў пласцінкі на радыёле, якую падарылі бацьку на яго юбілей, і хлопцаў гэта цікавіла мала.

У Ваські быў малодшы брат, вечна саплівы, крыху прыдуркаваты хлопцец, якога маці пакідала на Ваську, бо яна працавала на саўгасных палыяных работах, а па вечарах прыбірала ў клубе і саўгаснай канторы. Ён вечна гугнявіў, цягаўся за намі, ад Ваські яму нярэдка даставалася кухталёў.

А Мішкава маці часта прыводзіла дахаты новых кавалераў, і Мішку

перападалі то партсігар, то запальнічкі, то новенькі сцізорык.

Мой стрыечны брат жыў з бацькамі ў цэнтры горада, і мы з ім бачыліся нячаста. Ён мне падабаўся, але ў яго былі свае сябры, з якімі ён праводзіў час, а мне месца не знаходзілася.

У чацвёртым класе я захапіўся твораў Янкі Маўра «ТВТ». Ідэя сяброўскай суполкі, таварыства так спадабалася мне, што я прапанаваў сваю аднакласніку Валодзі Казлову таксама стварыць тайнае таварыства.

Назаўтра ўвечары каля маёй хаты сабраліся аднакласнікі, якіх мы паклікалі на свой сход. Ідэя хлопцам спадабалася, але чым мы будзем займацца ў сваім таварыстве, так пакуль і не вырашылі. Валерка прапанаваў вырошчваць

І яшчэ адна мара пра дружную сяброўскую кампанію пацярыла фіяска. У нашым горадзе было некалькі падлеткавых групак — грамоўскія, задзвінскія, себежскія. Часта яны наладжвалі паміж сабой разборкі, дзядзілі сферы ўплыву ў горадзе.

А ў цэнтры групаваліся хлопцы Лёвы-караля. Ён, невысокага росту, накачаны, прыгожы, падобны на японскую статуэтку, славіўся выключнай смеласцю і часта выйграваў баі з самымі страшэннымі хуліганамі. Яго сябры таксама былі спартыўна падцягнутыя, многія займаліся боксам, вольнай барацьбой.

Мяне пазнаёміў з камандай Юрка-музыкант, брат сяброўкі маёй сястры, сын дырыжора ваеннага аркестра.

І мне захацелася быць з гэтымі хлопцамі, я марыў, як буду выручаць сяброў у час сутычак з хуліганамі, я хацеў моцнага мужчынскага сяброўства.

Я стаў прыходзіць у гарадскі парк да танцляцоўкі, дзе часта збіраліся Лёва з сябрамі. Мяне нібыта прымалі ў сваё кола, гаварылі, жартавалі, але раптам, бывала, Лёва аддаваў загад, хлопцы хутка некуды сыходзілі, і я заставаўся адзін.

Аднойчы да мяне падышоў Вася, чарнявы разбітны хлопец з палатоўскага берага, і схіліўшыся да майго вуха, ласкава сказаў:

— Лёва перадаў, каб ты больш не хадзіў з намі. Так што гуд бай!

Для мяе гэта была страшэнная крыўда. Толькі праз шмат гадоў сустрэўшы ў асеннім парку пастарэлага Лёву і двух яго сяброў, пачуў ад былога полацкага «Караля»:

— Я не хацеў, каб ты з намі хадзіў морды біць. Бачыш, ты цяпер журналіст, паэт. А я просты шафяруга. Добра, што яшчэ не пасадзілі ў свой час. Таму сёння можна выпіць і парадавацца за твае поспехі.

Але мне ўсё роўна было сумнавата. У мінулым засталася так і не здзейсненая суровая баявая мужчынская дружба.

А з будучым першым сябрам сапраўднай у далейшым нашай кампаніі я пазнаёміўся, калі гуляў за зборную школы ў футбол.

Гэта быў абаронца ў каманде, заўсёды хмуры, засяроджаны Валодзя Варпаховіч-Варпаха. Я ведаў яго і сябра Сашку, якія вучыліся ў паралельным класе. І не задумваўся, што нам на трыццаць і больш гадоў накавана быць самымі што ні на ёсць сябрамі.

Мой горад. Гэта і магілы бацькоў на Чырвоных могілках, і стары вяз каля бацькоўскай хаты, і купалы блізкай да дому Спасаўскай царкаўкі, танюткай, які свечачка...

Гэта сад на беразе Палаты, гэта мост праз Дзвіну, дзе мы стаялі пад красавіцкім дажджом з той, якая так і не стала маёй, гэта крыўды і радасці, гэта першыя радкі, занесеныя ў вучнёўскі сшытак...

Гэта і сябры, якія падаравалі мне шчаслівае і светлае адчуванне еднасці, романтикі, вернасці і спагады, мудрасці і мужнасці.

Гэта Мы. Гэта наш Чырвоны мост. Няхай ён станае такім жа для іншых, новых, якім ён быў для нас!

Новыя літаратурныя ініцыятывы Кітая

Прайшла сустрэча старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алеся Карлюкевіча з прадстаўніцай кітайскай дэлегацыі, якую ўзначальваў праектар Другога Пекінскага ўніверсітэта замежных моў Чжан Янь.

Другі Пекінскі ўніверсітэт замежных моў, дзе працуе Цэнтр даследаванняў Беларусі, — даўні партнёр беларускіх літаратараў. У Цэнтры створана добрая, у некалькі сотняў выданняў, бібліятэка кніг, выдадзеных у Мінску за апошнія гады. Ёсць у гэтым зборы і выданні на беларускай мове, і серыя «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі», якая доўгі час выходзіла пры падтрымцы выдавецтва «Харвест». Беларускія кнігі — і на паліцах агульнай універсітэцкай бібліятэкі. Дарэчы, цяпер кітайскім гасцям былі перададзены кнігі серыі «Сучасная беларуская літаратура», якая выходзіць у выдавецтве «Аверсэв» пры падтрымцы Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Дзякуючы намаганням вучоных, літаратуразнаўцаў і мовазнаўцаў з гэтай аўтарытэтай кітайскай ВНУ ў Паднябеснай адбыўся своеасаблівы прарыв у пашырэнні ведаў пра беларускую літаратуру. Выкладчык Сюй Чуаньхуа і беларуская выкладчыца кандыдат гістарычных навук Дар'я Зубко падрыхтавалі і выдалі падручнік на беларускай літаратуры, у якім прадставілі шэраг імёнаў сучасных беларускіх пісьменнікаў. Цяпер кітайскія студэнты маюць магчымасць хаця б панарамна ўявіць сучасны літаратурны працэс у Беларусі. Варта заўважыць, што гэты падручнік з элементамі хрэстаматыі — даволі грунтоўнае выданне. З яго 312 старонак чытач адкрывае для сябе паэзію і прозу Валяціны Паліканінай, Людмілы Рублеўскай, Віктара Шніпа, Міхася Пазнякова, Алеся Бадака, Адама Глобуса, Андрэя Федарэнка, Навума Гальпяровіча, Міколы Мятліцкага і іншых беларускіх пісьменнікаў.

Доктар філалагічных навук Чжан Хуэйцінь разам з калегамі выпусціла зборнік нарысаў пра вядомых

беларусаў свету. Поруч з дакументальным аповедам пра кіраўніка нашай краіны Аляксандра Лукашэнка ў зборнік увайшлі творы пра Янку Купалу, Якуба Коласа, Уладзіміра Мулявіна, іншых нашых знакамітых суайчыннікаў. І таксама Чжан Хуэйцінь пры дзейнай падтрымцы доктара філалагічных навук Хань Сяе выдала анталогічнага характару зборнік твораў беларускіх пісьменнікаў у перакладзе на кітайскую мову. Студэнты, магістранты, аспіранты Другога Пекінскага ўніверсітэта замежных моў пад кіраўніцтвам вопытных выкладчыкаў ствараюць даследаванні пра жыццё і творчасць беларускіх пісьменнікаў.

У час сустрэчы ў Мінску былі абмеркаваны пытанні на перспектыву ўзаемаадносін. Алеся Карлюкевіч падзякаваў кітайскім калегам за іх кансультацыі, падказкі ў рабоце над серыяй кніг «Светлыя знакі: паэты Кітая», у якіх у перакладзе на беларускую мову прадстаўлена творчасць Ван Вэя, Лі Бо, Ду Фу, Ай Ціна, Ван Гэчжэня, Мэн Хаажаня, Вэнь Ідо, Лі Цінчжаа, Сюй Чжымо і іншых паэтаў сярэднявечнага і сучаснага Кітая... У свой час шмат у гэтым кірунку зробіў Гаа Ман, які быў і ў складзе Міжнароднага рэдакцыйнага савета

серыі «Светлыя знакі: паэты Кітая». Шмат падказак зроблена згаданай даследчыцай Чжан Хуэйцінь. Праект у найбліжэйшы час набудзе «другое дыханне». Спрыяюць гэтаму і публікацыі перакладаў твораў маладых кітайскіх паэтаў на беларускую мову, якія нядаўна надрукаваны ў газеце «Літаратура і мастацтва» (двойчы!) і ў часопісе «Беларусь».

У ходзе перамоў неаднойчы гучала імя кітайскага перакладчыка Гу Юя, які ў апошні год даволі шмат зрабіў для пераўвасаблення беларускай паэзіі на кітайскую мову. Пераклаў, у прыватнасці, творы Максіма Танка, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Алеся Бадака, Анатолія Сыса, Яўгенія Янішчыц, Цёткі і іншых класікаў і сучаснікаў. Праз прадстаўленне дакладаў прафесар Гу Юй сёлета прыняў удзел у Купалаўскіх чытаннях у Гродзенскім універсітэце імя Янкі Купалы, а таксама ў традыцыйнай міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Каласавіны» ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. У Выдавецкім доме «Звязда» рыхтуецца да выдання кніга перакладаў беларускай паэзіі на кітайскую мову, ажыццёўленыя Гу Юем. Пакуль што ў рукапісе знаходзіцца вялікая кніга паэзіі Максіма Танка ў перакладзе на кітайскую мову. Пераклады належаць таксама Гу Юю.

Узровень сустрэчы перакладчык і літаратуразнаўца Сюй Чуаньхуа расказаў пра тое, што ў найбліжэйшы час у Пекіне выйдзе кніга паэзіі і прозы Алеся Бадака, а таксама рыхтуецца пераклады твораў беларускіх аўтараў для шэрагу калектывных зборнікаў. Удзел у сустрэчы прынялі і іншыя супрацоўнікі ўніверсітэта — Ван Юй, Янь Хун. І яны выказалі сваю зацікаўленасць у клопатах па развіцці беларуска-кітайскіх літаратурных, гуманітарных стасункаў. Несумненна, паспяхова рэалізацыя многіх задумак можа адбыцца пры падтрымцы іншых навуковых і асветніцкіх дзяржаўных і грамадскіх пляцовак як у Беларусі, так і ў Кітаі.

Кастусь ЛЕШНІЦА
Фота Лізаветы ГОЛАД

Мова — душа народа

На кафедры беларускай і рускай моў факультэта аздараўленчай фізічнай культуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта фізічнай культуры адбылася літаратурна-музычная гасцёўня «Якая цудоўная родная мова!» Мерапрыемства праводзілася сумесна з Мінскім гарадскім аддзяленнем ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» і Беларускамі саюзамі музычных дзеячаў.

Францыск Скарына пісаў: «Любіце і шануйце, як святыню, роднае слова, з якім вас літасцівы Бог на свет пусціў». Зацікаўленасць у прысутных выклікала прадметнае разважанне «Мова як жывы арганізм чалавека». З ім выступілі старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазнякоў. Ён распавёў

і пра сваю новую кнігу «Голас», прачытаў некалькі вершаў пра родную мову. Міхаіл Паўлавіч прэзентаваў кафедры беларускай і рускай моў «Слоўнік эпітэтаў беларускай літаратурнай мовы».

Цёплымі і добрымі словамі ўспомнілі паэта, філолага, педагога, кандыдата філалагічных навук, дацэнта, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі Міколу Віктаравіча Шабовіча, які некалькі гадоў працаваў на кафедры беларускай і рускай моў. Прыліпнік творчасці Міколы Шабовіча публіцыст Таццяна Плашчынская ў памяць пра творцу прадэкламавала яго вершы «Каля кветкі твай сёння зумкалі пчолы», «Надзей спакуслівы маршрут» і «Баладу Міколы Шабовіча», якую напісаў паэт Віктар Шніп. З цеплынёй і ўдзячнасцю слухалі песні на словы М. Шабовіча «У марах толькі ты» і «Яшчэ пакуль не лістапад» у выкананні кампазітара і спевака Аляксандра Страцэўскага.

Саравалі прысутных чулыя вершы маладой паэткі Кацярыны Роўды «Мова», «А я табе жадаю толькі шчасця» і іншыя. Верш «Светлай памяці творчых настаўнікаў прысвечана» выклікаў безліч пачуццяў і эмоцый у кожнага, хто ў гэты момант згадаў у памяці сваіх вечна жывых сейбітаў разумнага, добрага, вечнага.

Актыўны ўдзел у музычна-літаратурнай гасцёўні прымалі студэнты. Крануў верш «Родная мова» Пімена Панчанкі, які чыталі юныя выканаўцы. Яскравым нумарам гасцёўні стала выступленне Лізаветы Дайлідзёнак. Прагучалі песні на словы Міхася Башлакова «Зоркапад» і на словы Яўгенія Янішчыца «Ты пакліч мяне, пазаві». Музыку да вершаў Лізавета Далідзёнак напісала сама. Аляксей Рало ўзнісла прачытаў верш Анатолія Балуцка «Сінавокія азёры».

Фінальным акордам — песня «Беларуская мова» на словы і музыку Віталія Карпанава.

Літаратурна-музычная гасцёўня аб'яднала разам выкладчыкаў, пісьменнікаў, паэтаў, кампазітараў, спевакоў, студэнтаў і гасцей. У студэнцкім асяроддзі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта фізічнай культуры шануюць, любяць, ганарацца вялікім нацыянальным скарбам — роднай беларускай мовай — каштоўным багаццем народа. Студэнты спартыўнай установы любяць і цэняць творчыя сустрэчы са знакамітасцямі нашай краіны, якія ўзбагачаюць іх духоўна і выходзяць самымя высякародныя пачуцці ў моладзі на шляху іх становлення.

Публіцыст Таццяна Плашчынская, якая прысутнічала на імпрэзе, адзначыла: «Творчая сустрэча стала праменьчыкам сонца ў гэты пахмурны дзень. Была радасць і гонар за маладых людзей. Мова — душа народа,

векавая памяць многіх пакаленняў. Жыве мова — жыве народ, жыве памяць продкаў».

Вераніка КАЛАМІЦАВА
Фота дасланы аўтарам

3 гонарам за краіну

У камандзе старшыні камісіі яшчэ пяць дэпутатаў. І мы жартам прапануем часова памяншаць з імі месцамі нашым пісьменнікам, каб лепш усяядоміць, хто якія функцыянальныя абавязкі выконвае. Адрознаванне становіцца зразумелай вялікай і грунтоўнай работа кожнага дэпутата і па падрыхтоўцы дакументаў, і па стасунках з іншымі дзяржаўнымі, грамадскімі ўстановамі і арганізацыямі, і не менш важны ўдзел у жыцці сваіх рэгіёнаў — выбарчых акруг. Валянцін Міхайлавіч падкрэслівае: «Калі мы працуем над заканадаўчымі актамі, вядзем нараду з народамі». І яшчэ дэпутаты, канешне ж, займаюцца вырашэннем розных жыццёвых праблем, з якімі звяртаюцца людзі да сваіх абраннікаў.

Далей Валянцін Міхайлавіч прадстаўляе калегу — дэпутата па Шклоўскай выбарчай акрузе № 90 Андрэя Ганчука. Ды ўласна з Андрэем Аляксандравічам многія з пісьменнікаў пазнаёміліся падчас Дня беларускага пісьменства ў Бялынічах. Напярэдадні свята мы пабачыліся з дэпутатам у СВК «Калгас «Радзіма», дзе Саюз пісьменнікаў Беларусі прэзентаваў кнігу «Парыж, Эйфелева вежа і...» лаўрэата Нацыянальнай літаратурнай прэміі Беларусі Віктара Праўдзіна.

Галоўным героем твора стаў старшыня калгаса Аляксандр Лапаценкаў. Пісьменнік пабываў у гаспадарцы і застаўся надзвычай уражаным амаль камуністычным ладам жыцця мясцовых працаўнікоў. Праўда, усё выгоды даюцца людзям тут не за так — за сумленную, старанную працу.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Некалькі гадоў таму Аляксандра Міхайлавіча, на вялікі жаль, не стала. Яго справу, і даволі паспяхова, працягвае сын Алег Лапаценкаў. З Андрэем Ганчуком мы згадваем светлым словам сьліннага чалавека, які сорак гадоў кіраваў гаспадаркай, умеў знаходзіць да людзей ключыкі, часам нават у вельмі складаных сітуацыях.

Відавочна, што гэтая размова тут, у сценах парламента, не выпадаковая. Заслужыць павагу ў людзей — задача надзвычай няпростая для кожнага дэпутата, як, між іншым, і для пісьменніка таксама. Як і не хапае ў сучаснай літаратуры вобразаў вольных сапраўдных герояў — суйчыннікаў, вельмі чалавечных людзей.

Музей парламентарызму — яшчэ адзін аб'ект нашай цікавасці. Гісторыя і традыцыі заканадаўчага органа Беларусі ў лічбах, фотаздымках, артэфактах са змястоўным расповедам дэпутата Кірыла Праяненкава, намесніка начальніка інфармацыйна-аналітычнага ўпраўлення сакратарыята Палаты прадстаўнікоў — усё гэта значна пашырае веды аб беларускай дзяржаўнасці, самастойным шляху развіцця нашага народа. У сувязі з гэтым яшчэ больш усведамляецца стваральная роля ў развіцці краіны Саюза пісьменнікаў Беларусі, якому ў наступным годзе споўніцца 90 гадоў. Пісьменнік жыве клопатамі і трывогамі грамадства, працягвае сваю грамадзянскую пазіцыю. І наша наведванне парламента — гэта таксама адлюстраванне адзінага з усёй краінай дыхання.

Месца асаблівага прыцягнення — Авальная зала. Тут гаворка ідзе пра структуру беларускага парламента, пра сістэму электроннага галасавання, наогул пра

рэгламент работы Палаты прадстаўнікоў і пра дзейнасць усяго дэпутатскага корпуса. У пісьменнікаў ёсць магчымасць прысеці на тое або іншае дэпутатскае крэсла, каб з гэтай адметнай кропкі па-дзяржаўнаму акінуць позіркам усю краіну.

І, безумоўна, вабіць трыбуна, з якой вядуцца гарачыя дыскусіі, пакуль ідзе падрыхтоўка чарговага законапраекта. У нашым выпадку ўсё адбываецца вельмі пазітыўна. Па просьбе пісьменнікаў за трыбуна выходзіць Валянцін Семіянка і чытае свой верш, у якім філасофскі роздум пра чалавека і абраны ім лёс.

Пісьменнікаў вабіць і Прэзідэнцкая бібліятэка Беларусі. Многія тут частыя госці, нехта трапіў упершыню. Тым не менш усім хочацца прайсціся па бібліятэчных пакоях, пабачыць старадрукі і рэдкія выданні, якія з'яўляюцца асаблівым гонарам Прэзідэнцкай бібліятэкі. Яе дырэктар Сяргей Квачан заўважае, што значнасць у бібліятэцы

маюць кнігі з аўтографамі. Калекцыя гэтых выданняў у дзень нашага наведвання Прэзідэнцкай бібліятэкі папоўнілася шэрагам разнажанравых кніг, падараных пісьменнікамі Саюза.

Алена СТЭЛЬМАХ
Фота Кастуся ДРОБАВА

Прывітанне з Башкартастана

Днямі праходзіў каля Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Падышоў да каменя, які ўсталяваны з нагоды стварэння поруч з галоўнай кніжніцай краіны Парку пісьменнікаў. Падышоў да дрэў з імянамі: вольна ад іх высаджана народным пісьменнікам Беларусі Мікалаем Чаргінцом у дзень яго 85-годдзя. Два другія прысвечаны класікам беларускай літаратуры — Янку Маўру, Пімену Панчанку. Яшчэ адно — класіку башкірскай нацыянальнай прозы Хадзіі Даўлетшынай. Памятныя шылдачкі каля дрэў якраз і сведчаць пра гэта. Пісьменніца наведвалася ў Мінск у далёкім 1936 годзе, удзельнічала ў Пленуме праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР. Адно з пытанняў на гэтым пленуме — башкірская паэзія. Нядаўна дрэва — бярозку — пасадзілі ў знак памяці пра пісьменніцу, а таксама з нагоды Дзён башкірскай літаратуры ў Беларусі, якія прайшлі ў Мінску ў кастрычніку 2023 года.

Адна з удзельніц сапраўднага свята башкірскай літаратуры ў Мінску паз-тэса і перакладчыца Ларыса Абдуліна даслала свой верш, прысвечаны Беларусі, які зараз і прадстаўляем увазе чытачоў «Літаратуры і мастацтва». Пераклала твор уважліва да башкірскай паэзіі Святагана Быкава.

А на мінулым тыдні ў склад пісьменніцкай арганізацыі Беларусі прынялі башкірскаму паэтэсу і перакладчыцу Зульфію Хананаву. Яна таксама ўдзельнічала ў Днях башкірскай літаратуры ў Беларусі. Прыязджала ў Мінск і раней, прадстаўляла Расію, Башкартастан на Дні беларускага пісьменства ў Іванаве ў 2018 годзе. Зульфія шмат зрабіла для таго, каб чытачы на яе роднай

мове пазнаёміліся з беларускай паэзіяй і прозай. Зульфія Хананова сябруе з многімі беларускімі літаратарамі, шчырыя намаганні прыкладае для развіцця беларуска-башкірскіх літаратурных сувязей, для пашырэння беларускай прасторы ў башкірскім прыгожым пісьменстве.

Цяпер у Саюзе пісьменнікаў Беларусі ідзе падрыхтоўка да выдання анталогіі твораў башкірскіх пісьменнікаў у перакладзе на беларускую мову. Наперадзе — і новыя творчыя, выдавецкія практыкі, якія, несумненна, дапамогуць яднанню нашых нацыянальных літаратур — беларускай і башкірскай.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Ларыса АБДУЛІНА
Рэспубліка Башкартастан,
Расійская Федэрацыя

Беларуская зямля

Вельмі рады былі тут нам —
Павітаўся і дождж нават з намі.
Мы казалі «дустар» сябрам —
Нас назвалі адразу «сябрамі».

Прыняла нас святая зямля —
Цалавала сляды нашы шчыра.
Песня новая ў сэрца лягла —
Я забыла, якую вучыла.

Я натхнялася шчыра ізноў
Прыгажосцю вандроўкі цудоўнай,
Закахалася ў песню палёў
І ў лес, дзіўнай музыкой поўны...

Шмат смяротнага гора, пакут
Нам прынесла фашысцкая згяра...
Перад памяццю, продкаў калыскай,
Пялягло колькі воінаў ут —
Прыняла іх зямелька святая...

Незгасальны касцёр з-над яе
Правіваецца, нас асвятляе,
Сілы, моц ён разумным дае,
Абываюць ён абуджае.

Я — вандроўнік, раблё хаджэ малы:
У паклоне схіляюся нізка
Прад святой беларускай зямлёй,
Прад прарока Мухамедай,
І на мове башкірскай сваёй
Я шпачу малітоўных слоў нізку...

Пераклад з башкірскай
Святлана БЫКАВАЙ

¹ Дустар (башк.) — сябры (бел.).

² Хаджэ — (рэліг.) у мусульман паломніцтва ў Мекку (да храма Кааба), у Мядзіню (да трупы прарока Мухамеда), якое лічыцца падзвігам набожнасці і якое павінен хоць раз у жыцці здзейсніць кожны сапраўдны мусульманін.

Найлепшыя з найлепшых

Цэлы тыдзень краіна была паглыблена ў насычаную праграму кінафестывалу «Лістапад». Майстар-класы, творчыя сустрэчы, падпісанні пагадненняў і шмат-шмат фільмаў... На жаль, усё падобнае заканчваецца, і 24 лістапада на ўрачыстай цырымоніі закрыцця кінафестывалу настаў час падводзіць вынікі.

Да гэтага мерапрыемства і яго канцэпцыі арганізатары падышлі вельмі адказна. Паводле слоў генеральнага дырэктара Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» Юрыя Аляксея, задумка заключалася ў тым, каб падчас цырымоніі абыграць здымчаны працэс.

— Артысты пераўвасобілі ў кінаакцёраў, усюды будзе гэтка кіношная тэматыка. Кожная конкурсная намінацыя будзе абыграна менавіта ў гэтым стылі, — падзяліўся ён напярэдадні.

Таксама было сказана, што ўжо на гэтым тыдні пачнецца падрыхтоўка да наступнага, юбілейнага, трыццатага кінафестывалу «Лістапад».

Сапраўды, цырымонія ўражала сваёй шоу-праграмай. Аднак асаблівую атмасферу стварала ўсё ж інтрыга, якая лунала ў павястры: хто атрымае сёлета Гран-пры?

Але пра ўсё па парадку. У пачатку мерапрыемства выступіў намеснік прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Ігар Петрышэнка. У сваёй прамове ён адзначыў, што на гэтым фестывалі з'явіўся шэраг новых праектаў, нарадзіліся свежыя ідэі:

— Думаю, яны будуць прадэманстраваны гледачам. Вы ведаеце, апошнім часам высокамарнальных работ, твораў з'яўляецца не так шмат. Я хачу падзякаваць нашым намінантам за цудоўную працу і сапраўднае духоўнае адраджэнне традыцый шанавання вытокаў

Узнагароду атрымлівае Кірыл Халецкі.

Ганна Чарнакова.

і гістарычнай памяці, якая вельмі патрэбна ўсім нам, — дадаў Ігар Петрышэнка.

Пасля гэтага на цырымоніі была ўручана першая ўзнагарода: спецыяльны прыз прэзідэнта Беларусі «За гуманізм і духоўнасць у кіно». Яго атрымала Ганна Чарнакова за фільм «Каця-Каця». Гэта твор расійскага кінамаста, які ўвайшоў у праграму конкурсу фільмаў для дзяцей і юнацтва «Лістападзік». Фільм сумясіціў у сабе адразу два часавыя пласты: ваенны час і сучаснасць. Дзве Каці жывуць у розных эпохах. Тая, што з 40-х — маскоўская школьніца, якая марыць сустрэцца са сваім сябрам па перапісцы, курсантам ваенна-марскога вучылішча Канстанцінам. А вось адбудзецца гэтая сустрэча ці не і які будзе вынік першага юнацкага каханья, залежыць ужо ад Каці з нашых дзён.

Адразу пасля гэтага быў уручаны прыз ад Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта. Яго атрымаў рэжысёр Кірыл Халецкі за свой поўнаметражны дэбют «Кіношнікі».

— За гэты тыдзень тысячы мінчан наведлі кінатэатры нашага горада, сустрэчы з артыстамі і рэжысёрамі, якія праходзілі ў рамках фестывалу. За гэта вам вялікі дзякуй! — сказаў падчас уручэння ўзнагароды намеснік старшыні Мінгарвыканкама Арцём Цуран. — Кожны фестываль пакідае самыя цёплыя ўспаміны, і гэты не выключэнне. Напярэдадні юбілейнага «Лістапада» мы праводзім рэканструкцыю кінатэатра «Масква», таму такая ўтульная зала Дома кіно прыняла і адкрыццё, і закрыццё сёлетага фестывалу.

Наперадзе — шоу і мнаства ўзнагарод і намінацый. Спецыяльны прыз ад Выканкама Садружнасці Незалежных Дзяржаў «Кіно без межаў» атрымалі фільмы «Эвалюцыя» і «Дрэва лёсу». Узнагарода за найлепшую

мужчынскую ролю дасталася Сейдуле Малдаханаву ў казахскім фільме «Стэп», а найлепшую жаночую ролю сыграла Саба Камар у пакістанскай карціне «Камлі». Вельмі важнай узнагародай з'яўляўся і прыз сімпатый гледачоў. У гэтай намінацыі найлепшым ігравым фільмам стаў «Камлі» рэжысёра Сармада Султана Хусада.

Найлепшым дакументальным фільмам быў прызнаны «Божа! Адчуваю набліжэнне Тваё!» рэжысёраў Мікалая Бурляева і Дзмітрыя Чаранцова, а прыз за найлепшы анімацыйны фільм атрымала іранская карціна «У цені кіпарыса» рэжысёраў Шырына Сахані і Хасейна Малаеці.

Узнагарода за ўзнагародай цырымонія набліжалася да раскрыцця галоўнай інтрыгі: чыя ж кінастужка атрымае Гран-пры? У гэтым годзе галоўнага прызга кінафестывалу была ўдастоена расійская карціна «Кравец з Брукліна» рэжысёра Яўгена Сярова. Гэта гутарковая драма, зробленая ў форме інтэрв'ю страхавога агента са старым Яўрэм, які перажывае ў свой час усё жахі халакосту. Будзённая размова становіцца фатальнай, раскрываючы ўсе таямніцы мінулага.

Слова мае Яўген Сяроў.

— Дзякуй усім, хто ацаніў нашу карціну! Гэта вельмі нечакана, — сказаў са сцэны, трымаючы запаветную ўзнагароду ў руках, рэжысёр карціны Яўген Сяроў. — Мы хацелі пагаварыць з гледачом аб самым галоўным — аб душы чалавечай. Дзякуй журы, што яны нас запрасілі на фестываль і ацанілі настолькі высока, што ў мяне нават не хапае слоў! Дзякуй вялікі ўсёй камандзе, якая працавала над фільмам!

Усе ўзнагароды ўручаны, завяршылася цырымонія традыцыйна праглядама фільма, які атрымаў Гран-пры «Лістапада».

Лізавета ГОЛАД,
фота аўтара

Адзіная прастора

Прафесіяналы фабрыкі кіно, вядомыя дзеячы культуры з многіх краін і проста аматары кінамаста аб'ядналіся для таго, каб чарговы раз звярнуць увагу на захаванне традыцый і развіццё міжнародных культурных сувязей.

Экспертам прыйшлося нялёгка: трэба было выбраць самыя яркія кінастужкі, якія прымуць удзел у конкурсных паказах у пяці намінацыях: конкурс фільмаў «Кіно маладых» (747 заявак), конкурс ігравога і неігравога кіно (па 392 заяўкі ў кожнай намінацыі), конкурс анімацыйных фільмаў (438 заявак), конкурс фільмаў для дзіцячай і юнацкай аўдыторыі «Лістападзік» (317 заявак).

Дадзены і новы віток міжнародным адносінам. 20 лістапада было падпісана пагадненне аб сумесным кінапраекце Беларусі і Кітая. Працаваць над ім будуць як нашы, так і замежныя спецыялісты. Здымкі карціны пройдуць у самых маляўнічых кутках абедзвюх дзяржаў. Мы ўбачым гісторыю каханья паміж маладымі людзьмі з Кітая і Беларусі. Сцэнарый пакуль у працэсе дапрацоўкі. Аўтары плануюць адлюстраваць у фільме гістарычную і культурную спадчыну беларускага і кітайскага народаў, а таксама бліжэй пазнаёміць гледачоў з моладдзю такіх розных краін. Афіцыйны запуск кінапраекта адбудзецца ў студзені 2024 года — падчас святкавання 30-годдзя з дня ўстанавлення беларуска-кітайскіх дыпламатычных адносін.

Упершыню за гісторыю міжнароднага кінафестывалу «Лістапад» свае карціны прадставілі рэжысёры з Пакістана. Імі было прадэманстравана два фільмы — «Камлі» і «Айк хай Ніяр». Фільм «Камлі»,

зняты вядомым рэжысёрам Сармадам Хусатам, — захалпляльная драма, якая раскрывае праблемы каханья, самаахвярнасці і ціску з боку грамадства. Гэты фільм быў уключаны ў конкурсную праграму. «Айк хай Ніяр» таленавітага рэжысёра Аднана Сарвара заснаваны на рэальнай гісторыі. У аснове сюжэта — гісторыя першай жанчыны Пакістана, якая вырашыла далучыцца да вайсковай службы і стала генералам арміі. Экспертам кінафестывалу важна было паказаць гледачам, наколькі пакістанскае кіно разнастайнае.

Асаблівае месца заўсёды займае конкурс фільмаў для дзяцей і юнацтва «Лістападзік». Сёлета пераможцам стала карціна «Запарк» індыйскага рэжысёра Маніша Цівары. Сюжэт просты: хлопчык пераехаў у іншы горад і спрабуе ў ім адаптавацца. «Запарк» таксама атрымаў спецыяльны прыз «За найлепшую работу дарослага акцёра ў дзіцячым кіно». Не засталася ўбаку і расійскія рэжысёры. Спецыяльную ўзнагароду ад дзіцячага журы і прыз глядацкіх сімпатый атрымала карціна «Лялечнік», у намінацыі «Найлепшы сцэнарый» лідарам стаў фільм «Мішка», прыз «За найлепшую рэжысёрскую работу» атрымалі аўтары карціны «Як адрамантаваць ровар», а ў катэгорыі «За мастацкую адаптацыю класічнай спадчыны» журы адзначыла фільм «Альмандар з Альдэрмшыша». Стужку «Паўночныя амуры» журы прызнала найлепшай у намінацыі «За каларытнае ўвасабленне вобразаў народных герояў».

Немагчыма не звярнуць увагу на камедыю «Кіношнікі» беларускага рэжысёра Кірыла Халецкага. Гэта быў

яго дэбют. Менавіта гэтым фільмам было адзначана адкрыццё кінафестывалу. Гледачы пазнаёміліся не толькі з маладымі беларускімі акцёрамі, але і з артыстам тэатра імя Якуба Коласа Юрыем Цвіркам. Фільм «Кіношнікі», створаны на нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм», — гэта гісторыя пра маладога рэжысёра Колю, апантанага марай зняць свой уласны фільм. Але замест рэалізацыі сваёй мары Коля вымушаны выконваць рутынную працу ў архівах кінастудыі. Але раптам у хлопца з'яўляецца шанца — «Беларусьфільм» абвясціла конкурс кароткаметражнага кіно, ацэньваць якое будзе сам мэтр Юрый Стаянаў. Цяпер толькі ад Коля залежыць, ці зможа ён ажыццявіць сваю мару, заваяваць любоў гледачоў і прайсці няпросты шлях да перамогі.

Сёння «Лістапад» з'яўляецца адным з найбуйнейшых фестывалаў кіно, які збірае і паказвае найцікавейшыя сусветныя прэм'еры, дапамагае захаваць адзіную кінамастаграфічную прастору краін СНД і далёкага замежжа, спрыяе развіццю творчых кантактаў і абмену вопытам з ачыннымі і замежнымі калегамі, аказвае садзейнічанне творчай моладзі ў сферы кінамастаграфіі.

Марына ГУДКОВА
Фота Лізаветы ГОЛАД

Сцэна з балета «Іван Грозны».

Генеральны дырэктар Вялікага тэатра Беларусі Кацярына Дулава ўпэўнена: гастролі Вялікага тэатра Расіі — гістарычная падзея для тэатральнай культуры краін. «Нягледзячы на дастаткова актыўныя і працяглыя адносіны нашых артыстаў і мастацкіх груп двух тэатраў, паўнацэнныя гастролі Вялікага тэатра Расіі на сцэне Вялікага тэатра Беларусі праходзяць упершыню ў такім аб'ёме. Чатыры сотні чалавек прыехалі да нас з паказам знакавых, брэндавых спектакляў», — расказала Кацярына Мікалаеўна.

Між тым рэпертуар для гастролі падбіраў сумесна. «Шмат фактараў паўплывала на тое, што мы прывезлі менавіта гэтыя назвы, — адзначаў Генеральны дырэктар Вялікага тэатра Расіі Уладзімір Урын. — Хацелася, каб гэта было тое, што не ўваходзіла ў рэпертуар беларускага тэатра. І безумоўна было жаданне, каб гэта былі рускія назвы. Таму мы спыніліся на «Царскай нявесце» і «Іване Грозным». Гэта спектаклі, якія ўваходзяць у залаты фонд Вялікага тэатра і ідуць дзесяцігоддзямі».

Вядома, што ў 2014 годзе ў Вялікім тэатры Расіі абнавілі славетную оперу Мікалая Рымскага-Корсакава «Царская нявеста» і афармленне занага тэатральнага мастака Фёдара Федароўскага. Менавіта яго дэкарацыі ацанілі цяпер і мінскія глядачы. Музычны кіраўнік

Залаты фонд

На мінулым тыдні Вялікі тэатр Расіі прадставіў у Мінску, у Вялікім тэатры Беларусі, адны з найбольш знакавых пастановак — «Царская нявеста» і «Іван Грозны». Нагадаем, што год таму пасля шматгадовага перапынку ў расійскім тэатры прайшлі гастролі беларускага Вялікага. Тады ж генеральныя дырэктары дзвюх устаноў Кацярына Дулава і Уладзімір Урын дамовіліся пра абменныя гастролі. Так, тыдзень таму ў Мінск завітала не толькі балетная і оперная групы, але і хор з аркестрам у поўным складзе.

спектакля — Генадзь Раждзественскі, рэжысёр-пастаноўшчык — Юлія Пеўзнер. За дырыжорскім пультам быў запрошаны дырыжор Вялікага тэатра Расіі Канстанцін Чудоўскі. У галоўных партыях выступілі Эльчын Азізаў, Андрэй Пататурын, Вольга Селівёрстава, Анастасія Сарокіна, Агунда Кулаева, Ксенія Дуднікава, Бехзод Даўронаў, Канстанцін Арцём'ёў, Мікалай Казанскі, Пётр Мыленцеў.

Дарэчы, заслужаная артыстка Расіі і выканаўца партыі Любаша Агунда Кулаева падзялілася, што трапіць на гастролі ў Беларусь — яе даўняе жаданне. «У Мінск я прыязджала гадоў 20 таму, і гэта быў зусім іншы горад. Выступленне тут — вялікая адказнасць. Трэба апраўдаць усе чаканні і любоў беларускай публікі», — адзначае артыстка напярэдадні выступлення.

Узнаўленне балета Юрыя Грыгаровіча «Іван Грозны» на музыку Сяргея Пракоф'ева ў новай харэаграфічнай рэдакцыі таксама адбылося адносна нядаўна — у 2012 годзе. Галоўныя партыі на мінскай сцэне выканалі Святлана Захарова, Дзміс Родзькін, Міхаіл Лабухін, Ганна Нікуліна, Арцёмій Белякоў. Дырыжор — Павел Клінічаў.

«Думаю, супярэчлівы вобраз Івана Грознага не да канца раскрыты ў літаратуры, гістарычна яшчэ не зроблена ніякіх пэўных высноў. Але тое, што Юры Грыгаровіч стварыў на сцэне, — гэта разважанне на тэму ўнутранага жыцця Івана Грознага і яго духоўнага пералому», — адзначаў Арцёмій Белякоў, прэм'ер балета Вялікага тэатра Расіі, выканаўца партыі Івана Грознага. Ён падкрэсліў, што спектакль надзвычай складаны:

«У Івана Грознага характарныя сцэны ўвесь час змяняюцца: з тэмпераментных, рэзкіх, агрэсіўных — у лірычных, малітоўных. Гэтыя пераходы няпростыя і па-акцёрску, і фізічна».

Прыма-балерына Вялікага тэатра Расіі, народная артыстка Расійскай Федэрацыі Святлана Захарова, выканаўца партыі Анастасіі, падзялілася ўспамінамі пра мінулыя гастролі ў Мінску і выказалася наконт балета Юрыя Грыгаровіча: «Чатырнаццаць гадоў таму мы былі тут са спектаклем «Лебядзінае возера». Запомнілася надзвычайная публіка, зручная, добрая сцэна, крыху меншая, чым сцэна Вялікага тэатра Расіі. Балет «Іван Грозны» рэдка вывозіць за мяжу, напэўна, таму што «Спартак» і «Лебядзінае возера» — візітныя карткі нашага тэатра, а гэты — пра гісторыю Расіі. Яна зразумелая нам і суседнім краінам». Святлана Захарова падкрэсліла, што спектакль складаны, але, тым не менш, публіка заўсёды на яго вельмі цёпла рэагуе.

Гастролі прайшлі з поспехам. Публіка актыўна хадзіла ў Вялікі, каб ацаніць магчымаасці расійскага тэатра, майстэрства яго артыстаў, пастаноўшчыкаў, мастакоў... Гэта да пытання аб тым, ці зацікаўлены сучаснік у развіцці класічных відаў мастацтва. Дарэчы, гендырэктар Вялікага тэатра Расіі Уладзімір Урын лічыць, што Вялікі тэатр не павінен быць музеем: «Так, назапашаны вялікі вопыт, але важна, каб нашы оперныя і балетныя спектаклі заставаліся жывымі, каб яны размаўлялі з глядачом сучаснай мовай».

Яўгенія ШЫЦЬКА

Фота з сайта Вялікага тэатра Беларусі

Снежаньскае перадсвяточнае

Нягледзячы на тое, што тэатры па ўсёй краіне ўжо рыхтуюць навагоднія падарункі — у выглядзе тэматычных спектакляў, вечарын і конкурсаў для дзяцей, напярэдадні яны паспяваюць парадаваць разнастайнымі тэатральнымі прэм'ерамі. Звярнулі ўвагу на тры спектаклі сталічных тэатраў, якія нельга прапусціць.

Вялікі тэатр Беларусі запрашае: 2 і 3 снежня адбудзецца першая прэм'ера 91-га сезона — балет у двух дзеяннях «Ілюзіі каханні». Рэжысёрам пастаноўкі выступае галоўны балетмайстар тэатра — заслужаны артыст Расійскай Федэрацыі Ігар Колб. Ён жа — у ролі аўтара лібрэта. Балет створаны на музыку славетнага майстроў Фрыдэрыка Шапэна і Дзмітрыя Шапэна, а таксама таленавітага беларускага кампазітара Леаніда Шырына.

У оперным аб'яцанні: у незвычайным амплуа глядачы ўбачаць дырыжора-пастаноўшчыка —

заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусі Мікалая Калядку. Пра мастацкае афармленне паклапаціліся мастакі Вольга Мельнік-Малахава і Людміла Тараканова-Папкоўская. У пашывачных майстэрнях да прэм'еры створана больш за 230 касцюмаў. Галоўныя партыі рыхтуюць некалькі складаных артыстаў, у тым ліку Людміла Хітрова, Лізавета Мусорына, Таццяна Уласень, Вікторыя Трэнкіна, Антон Краўчанка, Юрый Кавалёў.

Тым часам у Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі рыхтуюць спектакль, прэм'ерныя паказы якога адбудзецца 16 і 17 снежня. Над пастаноўкай «Забалоцце» — песня ў адной дзеі — працуюць сёння рэжысёр-пастаноўшчык Яўген Карняк, мастак Таццяна Нерсісян і кампазітар, музычны кіраўнік Кацярына Аверкава. Стваральнікі працягваюць асэнсоўваць вопыт мінулага, збіраць і захоўваюць яго ў трылогіі «Песня ў адной дзеі» (у яе ўвашлі «Шлюб з ветрам» і «Пачупкі»). Аснова завяршальнай часткі — рэальная гісторыя аб васьмі братах, якія не вярнуліся з фронту падчас Вялікай Айчыннай вайны. «Гэта асабістая перапрацоўка аўтарамі страт, болю і страху іх продкаў з дапамогай беларускага фальклору, іх жаданне лепш зразумець гісторыю свайго роду, — адзначае ў тэатры. — «Забалоцце» — назва рэальна існуючай вёскі, а таксама частка міфаў і паданняў, што зашыфравана ў нашым культурным кодзе».

15, 16 і 17 снежня Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М. Горкага прадставіць прэм'еру «Казкі Пушкіна». Спектакль у дзвюх дзеях ствараецца пры падтрымцы Міністэрства культуры Расійскай Федэрацыі і аўтаномнай некамерцыйнай арганізацыі «Рускія сезоны».

«Казкі Пушкіна», адзначаюць у тэатры, — лёгкі, напоўнены дзеяннем спектакль для дзяцей. Ён сугучны з напевамі і паданнямі, перададзенымі вялікаму рускаму паэту яго нянькай Арынай Радзіўнавай. У кожнай — мудрасць народнай творчасці. У якасці асноўных твораў узяты дзве казкі — «Пра рыбака і рыбку» і «Пра папа і пра работніка яго Балду».

«Казкі Пушкіна» ў НАДТ імя М. Горкага рыхтуе рэжысёр-пастаноўшчык заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусі Сяргей Кавалчык. Ключавую ролю ў спектаклі выканае народная артыстка Беларусі Вольга Клебановіч. Яе персанаж — Арына Радзіўнава. Іншых герояў казак увасобяць на сцэне Аляксандр Палазкоў, Вікторыя Кавалчык, Эмілія Пранскутэ, Кірыл Нікіцін, Аляксандр Стасевіч, Віталіна Бідзюк, Аляксей Качан, Андрэй Сенькін і іншыя акцёры.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Яшчэ раз пра каханне

Днямі Беларуская дзяржаўная філармонія прыняла шануюных гасцей. Гэтым разам на мінскай сцэне выступілі акцёры Маскоўскага мастацкага тэатра імя А. П. Чэхава ў суправаджэнні камернага ансамбля «Салісты Масквы». Прадставілі літаратурна-музычную вечарыну «Гісторыі каханні».

Гэта літаратурна-музычны спектакль, дзе артысты Маскоўскага тэатра імя Чэхава ў суправаджэнні «Салісты Масквы» чытаюць апавадванні знакамітых рускіх пісьменнікаў, знакавых для тэатра. У ліку аўтараў — Антон Чэхаў, Максім Горкі, Міхаіл Булгакаў, Іван Бунін, Аляксандр Купрын, Аляксандр Вампілаў. Кожную гісторыю суправаджае свая музыка, напісаная спецыяльна для праекта Кузьмой Бадровым. Як адзначаў мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор камернага ансамбля «Салісты Масквы» народны артыст СССР і Расійскай Федэрацыі Юрый Вашмет, спектаклю дзякуючы музыцы кампазітара ўласціва асабліва драматургія.

Між тым у Мінску быў прадстаўлены скарачаны варыянт пастаноўкі. Рэжысёр Георгій Кавалёў і кампазітар Кузьма Бадроў стварылі літаратурна-музычную вечарыну, у якой гучалі творы Антона Чэхава, Максіма Горкага і Аляксандра Вампілава. «У спектаклі занята больш акцёраў і расказана больш гісторыяў, а глядач атрымлівае, напэўна, больш шматгранную эмоцыю. Але мы ніяк не збыднем глядача, сабраўшы гісторыі ў адным акце», — запэўніў мастацкі кіраўнік — дырэктар Маскоўскага мастацкага тэатра імя А. П. Чэхава народны артыст Расіі Канстанцін Хабенскі.

Так, сам Канстанцін Хабенскі працягата твора «Маё каханне» А. Вампілава і «Каханне» А. Чэхава; Міхаіл Парэчанкаў і Ганна Чыпоўская выступілі з «Апавадданнем аб неўзаемным каханні» М. Горкага; «Апавадданне спадарыні NN» А. Чэхава прагучала ў працягванні Вольгі Літвінавай. «Дзеляцца гісторыямі каханні людзей — вялікая радасць і задавальненне і для тых, хто знаходзіцца на сцэне, і для тых, хто глядзіць з залы. Чаму спектакль пра каханне? Таму што пра яго гаварылі, гавораць і будуць гаварыць», — упэўнены Канстанцін Хабенскі.

Яўгенія ШЫЦЬКА

«Масты сяброўства» навялі на Бярэзіншчыне

Першы літаратурны рэгіён-фэст «Масты сяброўства» адбыўся ў Берэзіно на базе цэнтральнай раённай бібліятэкі. Ініцыятарам міжрэгіянальных творчых зносін выступілі дырэктар ДУК «Бярэзінская цэнтральная раённая бібліятэка» Наталля Маеўская, а таксама куратар і творчы натхняльнік — старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар Выдавецкага дома «Звязда» Аляксандр Барысавіч Круталевіч.

У той дзень у канферэнц-зале базавай культурнай установы Берэзіно сабраліся творчыя дэлегацыі Барысаўскага, Бярэзінскага, Крупскага раёнаў Мінскай вобласці і Бялыніцкага раёна Магілёўскай вобласці ў складзе рэгіянальных літаратараў і бібліятэкараў.

Берэзіно мае права назвацца адным з прызнаных гістарычных цэнтраў у рэспубліцы. Праз Бярэзіншчыню ішлі ў свой час войскі Карла XII, Напалеона, была тут у Шавярнічах і стаўка Кутуза, у Пагосцкіх лясах палывалі члены расійскага імператарскага двара. У самім Берэзіно нарадзіліся легендарны Аляксандр Парвус (Ізраіль Гельфанд), які дапамагаву Леніну ў рэвалюцыйных справах. Тут знаходзіцца і чакае рэстаўрацыі палац Патоцкіх, па сведчанню сучаснікаў збудаваны графіяй Ганнай Патоцкай у другой палове XIX стагоддзя ў якасці адной з летніх рэзідэнцый.

Першыя згадкі мястэчка Берэзіно сустракаюцца ў гістарычных дакументах Вялікага Княства Літоўскага 1501 года. А выгляд вуліц і мясцовых краязнаўцаў стагадовай даўніны захавалі ў акварэлях нямецкага мастака Курта Заўэрмільха, які падчас Першай светскай вайны ў нямецкай войску і ў складзе яго апынуўся на Бярэзіншчыне ў 1918 годзе. Акаварэлі тыя ўтрымліваюць унікальную інфармацыю, бо захавалі выгляд мястэчка да страшэннага пажару, які адбыўся ў 1924 годзе і, па сведчанні гістарычных крыніц, знішчыў звыш 500 будынкаў, у тым ліку і касцёл, збудаваны па загадзе маршалак прыдворнага ВКЛ Леона Сапегі (не блытаць з канцлерам Львом Сапегам) у 1644 годзе. Быў і праваслаўны храм, велічнасць якога можна ацаніць цяпер толькі ў захаваных апісаннях і акварэлях. Шмат тут курганоў і магільнікаў мінулых стагоддзяў і брацкіх магіл войнаў-вызваліцеляў і партызанаў ўвагу ўчарашняга.

Багата на Бярэзіншчыне літаратараў, якія або прыязджалі сюды жыць, або тут нарадзіліся. Сярод іх — Карусь Кеганец, Іван Маркевіч, Рыгор Няхай, Рыгор Ігнаценка, Уладзімір Несцяровіч... З усімі імі, а таксама з гісторыяй Бярэзіншчыны можна пазнаёміцца ў інфармацыйна-краязнаўчым цэнтры, які госці ўдзельнікі наведалі.

Апошнія дзесяцігоддзі менавіта бібліятэкі з'яўляюцца надзейнымі сховішчамі краязнаўчых звестак. І Бярэзінская бібліятэка, здаецца, у далёнай справе выступае на першы план. Згаданы цэнтр аформлены як музей, тут на стэндах размешчаны рэчы з мінулых эпох. Сярод іх драўляныя дэкаратыўныя разьбяныя лыжкі нашага сучасніка, народнага майстра Яўгенія Асіпава і скрыпка, вырабленая ў мінулы Іванам Карповічам. Маецца і шмат іншых каштоўных артэфактаў. Пад рукою ў цэнтры сучаснае электроннае абсталяванне — можна на сэрснай панэлі выбраць патрэбны перыяд гісторыі або знайсці ў базе даных патрэбнае прозвішча і пазнаёміцца з прапанаваанай інфармацыяй.

Урачыстае адкрыццё мерапрыемства правяла загадчык аддзела маркетынгу і сацыякультурнай дзейнасці Тамара Круталевіч.

Як заўсёды ва ўласнай мастацкай тэатральнай манеры Тамара Мікалаеўна зазначыла:

— Сённяшні фэст — першая ластаўка такіх патрэбных творчых стасункаў у кампаніі аднадумцаў, летуценнікаў і фантазераў, пісьменнікага роду-племі.

Пачаўся літаратурны форум з песні пра Берэзіно на словы тутэйшай тэлевізійнай пэаткі Гертруды Штур і музыку пісьменніка і кампазітара Рыгора Ігнаценкі ў выкананні творчай асобы, актывіста абласнога народнага клуба кампазітараў і паэтаў Міншчыны «Жывіца» выкладчыка Бярэзінскай школы мастацтваў Мікалая Міхайлаўскага.

Ажыўлена прайшла творчая эстафета прэзентацыйных выступленняў удзельнікаў фэсту «Літаратурная творчасць — імперыя, дзе сонца не заходзіць».

Ад літаратурнага аб'яднання «Натхненне» Барысаўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі было чатыры прадстаўнікі на чале з дырэктарам установы Аленай Капытоў. Артыкулы за яе аўтарствам, прысвечаныя праблемам і перспектывам развіцця бібліятэчнай справы ў рэгіёне, краіне і свеце, друкуюцца на старонках беларускіх часопісаў «Бібліятэка прапануе», «Бібліятэчны свет», расійскіх «Библиотечное дело», «Школьная библиотека». У 2014 годзе пачыла свет першая кніга пісьменніцы — апошняя «Точка» ў серыі «Дзеці войны» (выдавецтва «Четыре четверти»), з 2015-га мае творчы вопыт складальніцы і члена рэдакцыйнага савета па выданні кнігі ў серыі «Малая радзіма. Барысаўскі раён».

Кіраўнік літаратурнага аб'яднання «Натхненне» Алена Брыцкая піша вершы і прозу на беларускай і рускай мовах са школьных гадоў. Друкавалася ў часопісах «Першацвет», «Алеся», газет «Адзінства», «ЛіМ». Была арганізатарам літаратурнага аб'яднання. Першы зборнік празаічных твораў «Зеркало жыцця» выйшаў у 2019 годзе. Сёлета бабачы свет зборнік паэзіі «Бэзавых думак нікі».

Урадженец і жыхар Барысава Вячаслаў Палубінскі прынёс у літаратурную творчасць уласны ваенны досвед — прымаў удзел у баявых дзеяннях у Афганістане, пасля дэмабілізацыі ў 1985-м закончыў школу прапаршчыкаў у Мінску і да 2008-га быў на службе ва Узброеных Сілах Рэспублікі Беларусь. Апрача вершаў, піша яшчэ эсе, апавяданні, вадныя мемуары, у якіх закрэпае тэмы чалавечых лёсаў, мірнай працы, гармоніі

з прыродай, душэўных перажыванняў войнаў. Друкуецца ў газетах «Гоман Барысаўшчыны», «Адзінства», «Во славу Родины». Прымаў удзел у калектывных зборніках «Мчаты мыслі навстречу ўтру...», «Праз боль, праз страты, праз гады», «Недзе там за аблокам», «На крылах дзяцінства», «Святло разалье свежы ранак».

Людміла Валасевіч сёння знаходзіцца ў цэнтры культуры аграгарадка Зембін на Барысаўшчыне, кіруе секцыяй самадзейных паэтаў і ўжо 30 гадоў піша вершы на беларускай і рускай мовах. Тэматыка — гумар і лірыка кахання, патрыятызм і Вялікая Айчынная, а таксама вершы для дзяцей. Друкавалася ў газетах «Адзінства», «Гоман Барысаўшчыны», часопісе «Алеся». Яе вершы ўвайшлі ў зборнікі «Мне рамонкі цалуць калені», «У адно акенца», «Праз восеньскі ажур», «Малпа рукі пацірала», «Старонкі няспыннага часу» і многіх іншых.

Любоў да літаратуры і мастацкага слова правялялася ў Святанна Магілёўчык (Бялынічы) яшчэ ў дзяцінстве. Працуе журналістам у раённай газеце «Зара над Друццю». Святанна Іванаўна піша гумарэскі, якія раней друкаваліся ў часопісе «Вожык». Як сцвярджае сама пісьменніца, гумарэскі нібы «вырастаюць» з жыцця — трэба толькі ўключыць прыродную назіральнасць. «Назіранкі-цакавінкі», як каштоўныя камяні, захоўваюцца ў памяці, каб у нейкі момант «прарасці» вясёлым творам.

Цікавы лёс у Антаніны Шарковай (Крупкі). Нарадзілася ў гарадскім пасёлку Халопенічы, скончыла вучылішча лёгкай прамысловасці тэкстыльчыкаў у Оршы. Працавала рабочай у рыбным цэху на караблі. Пасля была прадпрымальнікам. Цяпер жыве ў горадзе Крупкі. Першая кніга вершаў «Осенняя песня» выдалася ў 2011 годзе, другая — «Паўтина в раю» — цікавыя апавяданні і гісторыі — у 2015 годзе, зборнік вершаў «Тепло души моей» пабачыў свет у 2020 годзе. Пісьменніца друкавалася ў газетах «Ленінскім курсам», «Крупскі вестнік», «Друг пенсіонера», «Борисовские новости». Яе вершы ўвайшлі ў зборнік «Ручаіны».

Уладзімір Сіткевіч родам з Віцебшчыны. У 1973 годзе скончыў Беларускі політэхнічны інстытут па спецыяльнасці «інжынер-механік» і шмат гадоў працаваў на Бярэзіншчыне. Быў кіраўніком вядомага НВА «Цэнтр». Пісаць вершы пачаў у студэнцкай гады. З'яўляецца дэпутатам фестывалю паэзіі і бардаўскай песні «Большая бард-рыбалка», які штогод ладзіцца ў Магілёўскай вобласці. У 2023 годзе намаганямі Бярэзінскай цэнтральнай раённай

бібліятэкі выдадзены яго зборнік вершаў «Рифмы моей жизни».

Людміла Жданава з маленства была рамантычнай натурой. Паэтычны дэбют адбыўся ў 10 гадоў, першыя вершы былі надрукаваны ў газеце «Піянер Беларусі». Па прафесіі настаўнік-філолаг, усё жыццё працавала на Бярэзіншчыне. Вершы неаднаразова друкаваліся ў раённай газеце. Літаратурны дэбют — кніга лірыкі «Утренняя роса».

Выступленні ўдзельнікаў знайшлі водгук у прысутных.

Госці падарылі Бярэзінскай раённай бібліятэцы выданні пісьменнікаў сваіх рэгіёнаў.

Падвела вынікі рэгіён-фэсту загадчык аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Бярэзінскага раёна-выканкама Таццяна Лучанок, якая ўручыла дыпломы ўдзельнікам.

Дарэчы, Таццяна Лучанок таксама асоба творчая, выдатна спявае і грае на гітары, што бярэзінцы маглі пачуць на розных мерапрыемствах, напрыклад, на абласным турфэсце, які праводзіўся сёлета на базе турыстычнага цэнтры «Юнацтва» ў Жорнаўцы.

Пасля рамонтаў і рэканструкцыі, якая завяршылася ў 2022 годзе, раённая бібліятэка набыла новы выгляд і стала аб'ектам прыцягнення культурнага жыцця рэгіёна. Тут ладзіцца розныя вечарыны, сустрэчы, экскурсіі як для дзяцей, так і людзей сталага ўзросту і прадстаўнікоў так званых «залатога ўзросту». У створаным маладзёжным цэнтры ладзіцца дыскатэка, а канферэнц-зала зрабілася месцам правядзення шматлікіх афіцыйных мерапрыемстваў.

— Даўно ў нас склалася добрая традыцыя — штогод у лістападзе праводзіць месячнік літаратурнага краязнаўства, у межах якога арганізоўваецца выстаўка «Літаратурнае сусрэ'е Бярэзіншчыны», дзе прадстаўлены кнігі бярэзінскіх літаратараў, як сталых і вядомых, так і маладых, пачаткоўцаў. Арганізоўваем сустрэчы з пісьменнікамі і наогул з творчымі людзьмі. У нас не толькі літаратары, але і таленавітыя мастакі, і музыканты, — расказвае дырэктар установы Наталля Маеўская. — Сёлета ж у рамках названага месячніка адбыўся своеасаблівы міжрэгіянальны форум, сустрэча літаратурных твораў з розных раёнаў і абласцей Беларусі. Выдатна, што творчыя людзі атрымалі магчымасць сабрацца разам, падзяліцца мастацкім словам. Гэта наш першы рэгіён-форум і, асмелюся выказаць спадзяванне, далёка не апошні!

Раённая бібліятэка ў Берэзіно мае пэўны досвед і ў кнігавыданні. Камп'ютар з праграмай вэрсты тэксту ў кніжным фармаце, калёрвы прынтар і такое-сякое прыстасаванне даюць магчымасць сказаць пра настольны выдавецкі комплекс, дзейнасць якога забяспечваецца ў першую чаргу дзякуючы выключнаму энтузіязму саміх супрацоўнікаў бібліятэкі. Установа выдала шмат краязнаўчых матэрыялаў. Тут пачылі свет зборнікі вершаваных і празаічных твораў бярэзінскіх аўтараў, што з'яўляецца для іх дзейнай падтрымкай.

Як запэўніла загадчык аддзела маркетынгу і сацыякультурнай дзейнасці установы Тамара Круталевіч, па выніках Першага рэгіён-форуму плануецца выданне калектывнага зборніка твораў, якія ўдзельнікі мерапрыемства прадстаўлялі падчас сустрэчы.

Бібліятэкар спадзяецца, што форум — толькі першая ластаўка і хочацца, каб такіх ластавак была цэлая чарада.

Аляксандр БЫЧКОЎСКІ,
фота аўтара

Ціхая, салодкая дрэма

Белавежская пушча заўсёды была прыцягальнай для арыстакратаў Расіі. Прыязджалі ў нашыя лес паэты і мастакі. Самы выдатны сярэдзіны XIX — пераўзыходзіў майстар пейзажа Іван Шышкін. Той, каго называлі «праўдзівым патрыярхам лясоў у нашым жывапісе». Пры гэтым мелі на ўвазе рускае выяўленчае мастацтва. Аднак, паколькі нашы землі тады ўваходзілі ў Расійскую імперыю, несумненна, можна сказаць і аб яго ўплыве на беларускі жывапіс. Не лішне пагаварыць, як Іван Іванавіч адкрываў для сябе Белавежскую пушчу.

Франт не фронт без... фрака

Яму шмат дзе давялося пабываць. Нямаюць цудоўных карцін напісаць. Толькі, як ні дзіўна, да Белавежскай пушчы ўсё ніяк не мог дабрацца. Было нямаюць і іншых прыгожых месцаў. Таму, магчыма, і не паехаў бы, каб не імператар Аляксандр III. На той час гасудар у паспраўдзіў палубой. Захапляўся не толькі палываннем. Цікавіўся мастацтвам, наведваў музеі. Не стала выключэннем і XX выстаўка перадзвіжнікаў. Мабыць, яго загадаў апаўцяліць, што на ёй будуць і карціны Івана Шышкіна «У сасновым лесе» і «Летні дзень». Захацеў пазнаёміцца і з самім мастаком.

Але Іван Іванавіч не быў кампанейскім. Нават калі на адкрыццё выставы прыходзіў гасудар. Прычына ў тым, што не любіў фрак. А які ты фронт без фрака перад імператарам? Спадзяваўся, што знаёмства адбудзецца ў іншым месцы. Аднак пасыльны загадыя напамніў, каб быў у фраку. «І ўсё астатняе...» Узіць яго напраткат. Як і ўсё астатняе, што павінна падкрэсліць урачыстасць... знешняга выгляду. Наведвальнікі выстаўкі, якія яго добра ведалі, здзівіліся. Перад імі знаходзіўся нейкі невядомы фронт. Толькі знаёмага густая барада нагадвала, што гэта сам Іван Шышкін.

Калі яго падвялі да цара, той, хоць і ведаў, хто перад ім, вывучальна паглядзеў на мастака:

— Вы і ёсць пейзажыст Шышкін?

— Я, Ваша імператарская вялікасць, — адказваючы, адчуў сябе яшчэ больш нятульна, чым дагэтуль. Хацелася павярнуцца і сысці. Гэтак і зрабіў бы, калі б перад ім быў хтосьці іншы.

Ды адчуў, што Аляксандр III шчыра радуецца знаёмству. Прыязна адазваўся аб карцінах «У сасновым лесе» і «Летні дзень». Спытаў, над чым працуе.

— А як наконт паездкі ў Белавежскую пушчу? — зразумеў Іван Іванавіч, што гэта зусім не пытанне, а прапанова. Але ж у яго былі іншыя планы... Гасудар, між тым, працягваў:

— Там такі цудоўны лес, якога больш няма нідзе.

Быццам ужо доводзілася бываць у пушчы, пагаджаўся, раз-пораз патрэсваючы барадой.

— Спадзяюся ўбачыць вашы белавежскія работы, — падагульніў гаворку Аляксандр III.

Няўжо можна было пасля гэта не адказаць сцвярдзальна?

— Згодзен, Ваша імператарская вялікасць, — запэўніў яго Іван Шышкін і запытаўся: — А ехаць калі?

— Самі вырашайце.

Няньчанне, як з нейкім вяльможам

Гэтай сустрэчай Іван Іванавіч, на сваё здзіўленне, застаўся не проста задаволены, а вельмі задаволены. Нават забыўся, як нехаця збіраўся на яе. Толькі гэта ніяк не паўплывала на «ўсё астатняе». Падышоўшы да лустэрка, не баючыся, што нехта ўбачыць, плюнуў. А ў гардэробе зняў фрак і толькі пасля гэтага апрануў футра.

Праўда, тым вечарам дома канчаткова не вызначыўся, калі ехаць у пушчу. Каго ўзіць у спадарожнікі. Яму лепш працавала, калі побач знаходзіўся чалавек, блізка па духу. Пазней запрасіў Яўгена Вішнякова і Андрэя Шыльдэра.

Яўген Пятровіч сбраваў з многімі мастакамі, а з Іванам Шышкіным быў у прыяцельскіх адносінах. Фатограф-аматар, перавагу аддаваў пейзажным матывам. Андрэй Шыльдэр жа з'яўляўся вучнем Івана Іванавіча. Удасканальваў у яго сваё майстэрства пейзажыста, хоць быў яшчэ і малявальчыкам, тэатральным мастаком.

Некаторыя бібліёграфы Івана Шышкіна сцвярджаюць, што разам з імі паехаў яшчэ нехта. Як бы там ні было, а ў Белавежскую пушчу адправіліся ў маі 1892 года і працавалі ўсё лета. Паколькі пушчанскае начальства загадзя ведала, што пераўзыходзіў майстар

пейзажа едзе па просьбе самой імператарскай вялікасці, стаўленне было адпаведнае. Шаноўных гасцей сустракаў пасланы з царскага палаца спецыяльны аэкіпаж.

Але Івану Іванавічу не надта хацелася, каб, як прызнаваўся, «няньчыліся з ім ва ўсё яго знаходжанне там, як з вялікім вяльможам». Ён «скардзіўся, што нельга было кроку зрабіць без таго, каб не пыталіся: «Куды вам заўгодна, што загадаеце». Яму хацелася самастойнасці. Аднак не пакідалі ў спакой нават тады, калі адпраўляўся на эцюды. У самы непрыдатны час мог нехта з'явіцца. Гэта адцягвала ўвагу ад творчай працы.

Хоць смейся, хоць плач

Адзін выпадак зусім вывеў з сябе. На эцюдах убацьці амаль засохлае дрэва. Захацелася намаляваць яго, падкрэсліваючы, як у жыцці суседнічае старое і маладое. Паяднана тое, што ване і што набіраецца жыцця. Якраз у гэты час пад'ехаў упраўляючы лясамі. Уважліва аглядзеўшы незавершаны эцюд, ён задумаўся:

— Разумеецца, дрэва, якое вы намалявалі, — лішняе.

Іван Шышкін запярэчыў:

— Мне, як мастаку, самому вырашаць, што маляваць, а што не.

Іван Шышкін «Старое ламачча», 1892 г.

— Я вам, вядома, не магу ўказаваць, — збянтэжыўся ўпраўляючы. — Аднак вы ж не маеце нічога супраць мяне?

— Хто вам сказаў, што гэта так? — шчыра здзівіўся Іван Іванавіч. — Я, наадварот, вельмі ўдзячны за тое, якой увагай вы акружылі мяне і маіх таварышаў.

— Тады прыбярэце гэтае дрэва, — папрасіў ён.

— Чаму?

— Вы ж гэтую карціну пакажаце на выставе. Усе ўбачаць на ёй засохлае дрэва.

— Ну і што?!

— Знойдуцца тыя, хто паглядзіць на вашу карціну і скажа: «Што за кіраўнік там працуе, які даўеў пушчу да таго, што дрэвы засыхаюць».

Іван Іванавіч супакоіў яго. Баяцца папракаў не трэба. Сталічныя аматары мастацтва выдатна ведаюць: адлюстравана ў творы жывапісу, як і ў любым творы, нельга абавязкова прывязваць да нейкага канкрэтнага факта ці падзеі.

Што лепш: Белавежа ці Полацк

Нялёгка працавала, аднак не толькі з-за празмернай апекі. Лета аказалася халоднае. Гэта, вядома, таксама часам адбывалася на творчым настроі. Хоць Іван Шышкін і стараўся не надаваць надвор'ю асаблівага значэння. Ва ўсякім разе, адпачываў рэдка. Не дазваляў сабе расслабіцца, бо ўражанні ад прыгажосці першароднай прыроды былі шмат і ўсё гэта хацелася ўвасобіць, перадаць у эцюдах.

Пасля некалькіх тыдняў працы ў Спале перабраўся з таварышамі ў Шмецк, разлічваючы, што надвор'е ўсё ж палепшыцца, стане цяплей. Але да халадоў дадаліся дажджы. Нейкія па-асенням доўгі. Аднак, калі яны сціхалі, спяшаўся ў лес. У якасці сядзення выкарыстаў звычайны вялікі пень, а каб зручней было, высцілаў яго яловымі галінкамі і мохам.

З Белавежскай пушчай расталіся толькі ў канцы лета. Але паехалі не ў сталіцу, а на востраў Крэстоўскі. На ім і іншых астравах працавалі да пачатку зімы. Вынікам гэтай своеасаблівай творчай камандзіроўкі, якая адбывалася ў канцы вясны — летам 1892 года,

сталі 58 эцюдаў, сярэдзіна якіх было 17 вялікіх, па сутнасці завершаных карцін.

Уражанні ад падзяліўся з Дзмітрыем Кайгародавым, з якім таксама пасябраваў. Дзмітрый Нікіфаравіч, дарэчы, ураджэнец Полацка, вядомы расійскі прыродазнаўца, арнітолаг, папулярызатар прыродазнаўства. Асаблівай вядомасцю карысталася яго кніга «Гутаркі аб рускім лесе», якая вытрымала восем выданняў. Лес жа, як вядома, быў захапленнем і Івана Шышкіна. Таму яны і сышліся хутка, а Іван Іванавіч ахвотна пагадзіўся стаць ілюстратарам «Гутарак аб рускім лесе».

Калі Іван Іванавіч з захапленнем пачаў апаўцяць Кайгародаву пра Белавежскую пушчу, той не ўтрымаўся:

— Пабывалі б вы ў маіх родных мясцінах.

— Наўрад ці параўнацца ім з Белавежскай пушчай.

— Справа не ў параўнанні, а ў тым, што мы, на жаль, слаба ведаем яшчэ, якое гэта вялікае багацце — лес.

Іван Шышкін засмяяўся:

— Угаварылі, як-небудзь з'ездзім на вашу Полаччыну.

— Ды я нічога вам не прапаноўваў, — засмяяўся ўжо Дзмітрый Кайгародаў. — Хоць, лічыце, запрасілі мяне бываць у Белавежскай пушчы.

— Паедзем разам, — загарэўся Іван Іванавіч.

Дзмітрый Кайгародаў падтрымаў яго:

— І на Полаччыну, і ў Белавежскую пушчу.

Вялікія эцюды вялікай пушчы

На жаль, яны так і не ажыццявілі задуму. У 1898 годзе Івана Шышкіна не стала. Адзін жа Дзмітрый Нікіфаравіч так і не сабраўся ў Белавежскую пушчу. Як і да сябе на радзіму. Затое ён ужо цудоўна ведаў, што ўяўляе сабой Белавежская пушча не толькі па кнігах, але і па творах Івана Шышкіна, выстаўленых у будынку Акадэміі мастацтваў у студзені 1893 года.

Ды і па «Альбоме рускага жывапісу. Карціны і малюнкi І. І. Шышкіна», выпушчаным журналістам, рэдактарам-выдаўцом, а да ўсяго перакладчыкам і аўтарам шэрагу кніг па мастацтве Фёдарам Булгаковым. За невялікі прамежак часу з'явіліся два выпускі гэтага «Альбома...» з рэпрадукцыямі работ Івана Іванавіча.

Мастацкі крытык, літаратар, перакладчык Уладзімір Чуйко ўхваляна адазваўся аб яго творах: «Цяжка ўзіць сабе, не бачачы сапраўдных эцюдаў Шышкіна, усю цудоўную фантазмагорыю фарбаў і колераў, якія ўраджаюць гледца, асабліва ў яго вялікіх эцюдах Белавежскай пушчы...»

Верагодна, вывучэнне прыроды ў Белавежскай пушчы ўзмацніла ў ім элементы каларыту, і гэта адбілася нават на тых карцінах яго, якія ўзяты з паўночнай прыроды, з астравоў Аптэкарскага, Крэстоўскага, Каменнага. Няма патрэбы казаць, што малюнкi нашага мастака і тут уяўляюць гэтую выдатную чысціню і дасканаласць, якімі ён заўсёды адрозніваўся.

Невядомы ж аўтар паставіў карціну «Старое ламачча» Івана Шышкіна «у адзін шэраг з лепшымі яго «лясамі»». Гэты рэцэнзент пісаў: «Які бы ўважлівы вы ні былі да прыгажосці пейзажу ў прыродзе ці на карціне, вы не можаце не падацца таму мірному, заспакаліўнаму настрою, якім працягваюць «Ламачча», з гарачымі летнімі праяннямі, што прабіваюцца праз густыя галіны, якія залацілі, вясёлымі плямамі кладуцца па свежым зялёным моху і напайваюць жыццём гэты ціхі куток».

Гэты крытык працягваў: «...нездарма, абышоўшы ўсю выставу, зноў вяртаешся да «Старога ламачча», і не хочацца сыходзіць з гэтага кута, дзе так добра вее смалю і мохам, і сонца, якое прабілася скрозь парасон ігліцы, лашчыцца да залёнага пухнутага дывана, дзе ўсё нававае ціхую, салодкую дрэму і гоіць прач усякую думку аб пакінутай там, за ўзлескам, мітусні...»

Калі казаць пра творчасць Івана Шышкіна, дык уся яна «нававае ціхую, салодкую дрэму» характэрна прыроды. Не толькі рускай, але і беларускай. Не ў апошняю чаргу праз Белавежскую пушчу. Гэта ўпэўнай ступені і тое, што выказана нашымі сучаснікамі — паэтам Мікалаем Дабранравым і кампазітарам Аляксандраем Пахмутавай у іх знакамітай «Белавежскай пушчы»:

*Заповедный напев, заповедная даль.
Свет хрустальной зари, свет над миром встающий.
Мне понятна твоя вековая печаль,
Беловежская пуца, Беловежская пуца.*

Матыў, што па-свойму аб'ядноўвае стагоддзі. Як бы добра было, каб заўсёды аб'ядноўваў.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Ключ да разумення — уражанне

Спрэчная і няўдзячная гэта справа — прыха-
рошваць. Арт-крытыкі асабліва упікаюць гэ-
тым жывапісцаў, маўляў, мала таго, што не ўздма-
юць ніякіх праблем, дык быццам не ставяць перад
судам сур'езных мастацкіх задач. Тым часам многія
аўтары не адмаўляюцца ад задумы «падфарбоў-
ваць», дэкарыраваць, паляпшаць наваколны
свет. А можа, такім яны бачаць кожны дзень — яс-
ным, светлым, гатовым напаяцца жыватворнай
сілай — і не знаходзяць ніякіх прычын, каб не на-
поўніць іншых становаўчых энергіяў.

Такая мастачка Таццяна Грыневіч. Яна бачыць сэнс у
тым, каб надаваць больш увагі ў мастацтве такім катэ-
горыям, як святло і прыгажосць: гэта становіцца віда-
вочным не столькі пры знаёмстве з асобнымі работамі
на конкурсах і фестывалях, колькі ў персанальных экс-
пазіцыях аўтара. Нядаўна была магчымасць наведаць
выстаўку Таццяны Грыневіч пад назвай «Transition».
Спачатку работы серыі дэманстраваліся на выстаўцы
сучаснага мастацтва ArtContact у Стамбуле, а пасля іх
размясцілі ў сталічнай галерэі «Арт-Фабрыка».

«Transition» — гэта серыя абстрактных работ, створ-
ных на працягу апошніх трох гадоў. У іх выяўлены
перш-наперш розныя станы, душэўныя перажыванні.

«Фрэйя», 2022 г.

Урэшце рэшт, яны паўстаюць адлюстраваннем уну-
транага свету мастачкі. «На мой погляд, абстрактны
жывапіс здымае многія ўмоўнасці ва ўспрыманні і ад-
крывае дзверы ў свет непасрэднага ўражання, — заў-
важае Таццяна Грыневіч. — Асноўным прынцыпам
стварэння гэтых работ была спантаннасць. Я падпа-
радкавалася ўнутранаму імпульсу, які скіроўваў мяне
ад стадыі неабходнасці самавыяўлення да рэалізацыі.
Далей ішоў працэс усведамлення. Не меней важным
быў і выбар назвы, бо назва — гэта ключ да разумен-
ня, і кожны трактуе яе з уласнага вопыту. Так, сунала-
дзіўшыся з выявай, глядач па прынцыпе эмпатыі будзе
счытваць яе як адлюстраванне свайго ўнутранага све-
ту і атрымліваць уражанне ці інсайты».

«Transition» значыць «пераход». Тлумачыць слова
можна самым розным чынам — і як момант, які вы-
значае завяршэнне аднаго перыяду і пачатак іншага,
як месца, дзе што-небудзь адно пераходзіць у іншае,
як звязку, што аб'ядноўвае розныя з'явы... А з твораў
мастацтва ніколі нельга быць упэўненым, што знай-
дзенае выпадкова або пасля доўгіх роздумаў глумачэн-
не акажацца дакладным. Хоць мастакі любяць даваць
падказкі — у тых жа назвах. Напрыклад, «Світанне»
(2023) пераносіць гледача ў пэўны момант, карціна
«Пад сонцам» (2023) так ці іначай знаёміць са свое-
асаблівай прасторай, а героі ў творах «Новая вясна»

(2023) і «Тая, што спіць» (2023) здаюцца сувязным звя-
ном паміж рэальнасцю і выдумкай.

Так, у серыю ўвайшлі не толькі абстракцыі. «На-
цюрморт са сланечнікам», «Белы гарлачык», «Півоні»
(усе 2023 года) і некаторыя іншыя карціны — наблі-
жаны да рэчаіснасці выявы (хоць, вядома, аддзя-
ленне абстрактнага ад неабстрактнага болей прабле-
матычнае, чым здаецца на першы погляд). Гэта над-
звычай тонкія работы, у якіх выяўляецца характэрнае
свету. Але ж стыхія мастачкі — амаль неўтаймаванае
нефігуратыўнае мастацтва, у цэнтры якога — цалкам
абстрактныя паняцці: рэха, энергія, раскрыццё...
У многіх творах гучаць настальгічныя ноткі, хоць
туга па мінулым тут — сведчанне ціхага роздуму
і веры ў лепшае. А памяць, пачуццёвы вопыт толькі
натхняюць Таццяну Грыневіч.

Як правіла, абстракцыя вельмі цяжка асэнсоўва-
ецца многімі гледачамі — яна няўтульная, часам не-
прыбадная, незразумелая... Унутраны свет, наваколле
падаюцца як загадка свету, таямніца, пра якую не-
магчыма даведацца. Таццяна Грыневіч робіць абстрак-
цыі не толькі маляўнічымі, праміяністымі і цёплымі,
але і непрыхавана гарманічнымі, яснымі. «Ва ўсе часы
нястрымнага нелагічнага зла вакол так шмат, што трэ-
ба вучыцца шукаць і захоўваць у сабе святло — каб не
застыць, не ачарсцвець. Я дапамагу», — сцвярджае ма-
стачка сваім жывапісам.

Яўгенія ШЫЦЬКА

«Возера ўспамінаў», 2022 г.

«Рэха», 2022 г.

зваротная сувязь

Востраў снежных скарбаў

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слу-
хаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». У нядзелю і панядзелак у радыёверсіі тэлеперадачы «Суразмоўцы» сустрача з паэтам, ганчаром з Брэстчыны Васілём Казачком.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях — апо-
весьць «Гранатавы браслет» Аляксандра Купрына. У «Радыёбі-
бліятэцы» з панядзелка да пятні-
цы — «Зялёны лісток на планеце
Зямля» Янкі Сіпакова (чытае
народная артыстка Беларусі
Марыя Захарэвіч). Па суботах

выходзіць перадача «Літаратур-
ныя гісторыі» з апаўднённымі
айчыннымі і замежнымі аўтараў.

У праекце «Прачулым рад-
ком» — вершы Антона Вялевіча.
Для юных прыхільнікаў
мастацкага слова — праект
«Дасціпныя. Нястомныя. Кем-
лівія». Штовечар у 21.00 «Вя-
чэрняя казка» для самых мал-
ленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць
з літаратурнымі падзеямі, на-
вінкамі беларускіх выдавецтваў
і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы зме-
ны. Расклад перадач канала
«Культура» даступны на сайце
www.radiokultura.by і ў сацыяль-
ных сетках.

4 снежня — 110 гадоў з дня нараджэн-
ня Марыны Бяльзаквай (1913—2004),
беларускай артысткі балета, балет-
майстра, заслужанага дзеяча культуры
БССР, народнай артысткі Беларусі.

4 снежня — 85 гадоў з дня нараджэн-
ня Ніны Маеўскай (1938—2011), белару-
скага празаіка.

4 снежня 80-гадовы юбілей святкуе Казімір
Камейша (1943), беларускі паэт, публіцыст, пера-
кладчык.

6 снежня — 90 гадоў з дня нараджэння Зінаіды
Мажэйкі (1933—2014), беларускага этнамузыка-
лага, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

7 снежня 85-годдзе адзначае Васіль
Сумараў (1938), беларускі жывапісец, за-
служаны дзеяч мастацтваў БССР.

7 снежня 75-годзе святкуе Аляксандр
Бранцаў (1948), беларускі мастак-афармі-
цель.

7 снежня — 70 гадоў з дня нараджэння
Любові Тарасук (1953—2006), беларускай паэтэ-
сы, літаратуразнаўцы.

9 снежня — 110 гадоў з дня нараджэння Ісіда-
ра Баса (Ізраіля) (1913—?), беларускага крытыка,
літаратуразнаўца.

Календар падрыхтаваны
БДАМЛМ

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

5 снежня — у бібліятэку № 10 (бульвар Шаў-
чэнка, 15) на прэзентацыю чытанкі «Верасок».
Госць Іна Фралова. Пачатак у 14.30.

5 снежня — у Дом дружбы (вул. Захарава, 28) на
творчую імпрэзу, прысвечаную 220-годдзю з дня
нараджэння Фёдара Цютчова. Пачатак у 16.00.

7 снежня — у гімназію № 75 (вул. Святлова,
30) на творчую сустрэчу з Міхасём Папніковым.
Пачатак у 8.30.

7 снежня — у гімназію № 14 (вул. Васняцова, 10)
на творчую сустрэчу з Інай Фраловай. Пачатак
у 12.30.

8 снежня — у дзіцячую бібліятэку № 16
(вул. Якубоўскага, 32) на прэзентацыю кнігі
«Дзе была сарока?» Іны Фраловай. Пачатак
у 13.00.

8 снежня — у школу юнага паэта пры Мін-
скім гарадскім аддзяленні Саюза пісьменнікаў
Беларусі (вул. Фрунзэ, 5, каб. 309). Пачатак
у 16.00.

Выходзіць з 1932 года

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чарніц
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарава, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
прэзы і пазы; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для нацталінікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда»».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друку
30.11.2023 у 11.00
Ум. друку. арк. 3,72
Наклад — 664

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 2848
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэагуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасць
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 2 30 4 8